

 laikai
lietuviams

8

1972 RUGSĖJS

JAUNIMO KONGRESUI PRAĖJUS Juozas Vaišnys, S.J.	255
TROJOS ARKLYS DIEVO MIESTE? A. Rubikas	256
ILGESIO GIMIMAS Nijolė Jankutė	259
AR KLAUSYTI ĮSTATYMO, AR SAŽINĖS? Juozas Vaišnys,	S.J. 260
EILĖRAŠČIAI Zenta Tenisonaitė	265
PASAULĖŽIŪRA DABARTINIAME PASAULYJE Linas	Sidrys 266
MIŠRI ŠEIMA LIETUVIŠKOJE VISUOMENĖJE Arturas	Hermanas 269
LIETUVIŲ TAUTOS KILMĖ Jonas Puzinas	275
KAIP JAUNIMAS GALVOJO PRIEŠ PENKIOLIKA METŲ	278
KALBA Juozas Vaišnys, S.J.	281
PUTINO ATMINIMUI A. Tyruolis	283
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	285

Šis numeris iliustruotas Jaunimo kongreso parodoje išstatytomis nuotraukomis. Viršelio nuotrauka — Viktorijos Kašubaitės. 258 psl. užsklanda, viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

1972 Jaunimo metai, nr. 8

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S. J., Dalia Kučėnienė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1972 RUGSĖJIS - SEPTEMBER / VOLUME XXIII, NO. 8

RUGSĖJO MĖNUO YRA MOKSLO METŲ PRADŽIA.
GRĮŽTA JAUNIMAS IŠ ATOSTOGŲ Į MOKYKLAS
SEMTIS MOKSLO IR RUOŠTIS GYVENIMUI.
GRĮŽTA IR MOKYTOJAI AUKLĖTI JAUNIMO.
BET NE TIK TIE YRA MOKINIAI IR MOKYTOJAI,
KURIE MOKYKLOS SUOLE MOKO IR MOKOSI –
MES VISI ESAME IR MOKINIAI, IR MOKYTOJAI.
KOL ŽMOGUS GYVENA ŠIAME PASAULYJE,
JIS NUOLAT IŠ KITŲ MOKOSI IR MOKO KITUS.
MES MOKOMĖS IR MOKOME, VISAI NEGALVODAMI.
TAI ČIA YRA DAR VIENAS SVARBUS MOTYVAS,
DĖL KO TURIME GERBTI KIEKVIENĄ ŽMOGŲ –
JIS YRA MŪSŲ MOKYTOJAS IR AUKLĖTOJAS.
TAIP PAT TURIME RIMTAI PAGALVOTI,
KAD ŠVIESTUME KITIEMS SAVO PAVYZDŽIU,
NES Į MUS VISI ŽIŪRI IR IŠ MŪSŲ MOKOSI.
MOKYDAMI MOKOMĖS IR AUKLĖDAMI AUKLĖJAMĖS.

Birutė Balčiauskaitė

Vaikai

JAUNIMO KONGRESUI PRAĖJUS

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Be abejo, didžiausias Jaunimo metų įvykis buvo II Pasaulio lietuvių jaunimo kongresas. Jam buvo ilgai ir uoliai ruošiasi. Buvo suaukota ne tik tūkstančiai dolerių, bet ir daug darbo valandų bei nemigo naktų. Dabar, kai kongresas jau praeity, galima ramiai pagalvoti, ar apsimokėjo tos išlaidos, darbas ir vargas. Pirmiausia reikia pasakyti, kad tai, ko šis kongresas siekė, nematuojama pinigais, o tas šimtų jaunuolių darbas ir vargas tai gal ir bus didžiausias kongreso pasiektas tikslas. Po keturis kontinentus išsisklaidęs mūsų jaunimas dirbo, organizavo, stengėsi, kad galėtų į kongresą atsivežti savo darbo vaisius ir jais pasidalinti su kitais. Atvažiavę visi pamatė, kad lietuvių kalba, papročiai, kultūra yra didelės vertybės, kurios artina ir jungia visą jaunimą, suskridusį iš įvairiausių kraštų.

Jeigu kai kam ir nepatiko, kad pvz. kai kurie iš Pietų Amerikos atvažiavusieji jaunimo delegatai per silpnai kalbėjo lietuviškai, tai vis dėlto reikėtų suprasti, kad jų seneliai ten yra atvykę iš Lietuvos apie 1926-1928 metus. Reikia tikėtis, kad dabar, kai šiame kongrese įsteigtosios Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos centras numatytas Pietų Amerikoje ir kai ten planuojamas organizuoti trečiasis pasaulio lietuvių jaunimo kongresas, tai ir lietuviybė ten sustiprės.

Visi žavėjosi ypač Australijoje ir Vokietijoje gyvenančio lietuvių jaunimo patriotiška dvasia. Be abejo, toji dvasia po šio kongreso dar labiau sutvirtės ir toks jaunimas užtikrins mūsų tautos ateitį. Susipažinimas ir užmegzti ryšiai tarp įvairiuose kraštuose gyvenančio mūsų jaunimo bent iki ateinančio kongreso neturėtų nutrūkti.

O ko iš šio kongreso būtų galima pasimokyti, ką reikėtų kitą kartą kitaip daryti,

ką pataisyti? Kaip ten bebūtų, vis dėlto reikėtų griežtai reikalauti, kad jaunimo delegatai, nesvarbu iš kurio krašto atvažiavusieji, galėtų bent susikalbėti lietuviškai. Jeigu nemokantieji lietuvių kalbos ir nesištingiantieji jos išmokti dar dėl kurių nors priežasčių ir tebesilaiko prie lietuvių jaunimo, tai tas laikymasis yra labai laikinas. Be kalbos ilgai tautybės neišlaikysi. Į kongresą atvažiuojantieji delegatai turėtų savo garbe prižadėti, kad kalbės tik lietuviškai. Pagaliau tai ir yra vienintelė kalba, kuria gali visi susikalbėti. Ir šiame kongrese to buvo vis dėlto pasigesta. Pvz. jeigu koks nors pašalietis būtų netyčia užsukęs į jaunimo stovyklą Romuvoje, tai jo ausis, tur būt, pirmiausia būtų pasiekę ne lietuvių, bet gal ispanų ar portugalų kalbos žodžiai (mat, "pietiečiai" garsiau kalba...). Kartą net per garsiakalbį buvo duodami pranešimai portugalų kalba. To visiškai neturėtų būti. Jeigu jau kas lietuviškai nesupranta ir jam reikia paaiškinti, tai reikia aiškinti privačiai kita kalba, bet vieša oficiali kalba turi būti tik lietuvių kalba, be jokių išimčių!

Vienas svarbiausių kongreso tikslų, be abejo, buvo susipažinimas, susidraugavimas. Šiam tikslui būtų buvę naudingiau stovyklą ruošti kongreso pradžioje, o ne pabaigoje, nes stovykloje yra geriausios susipažinimui ir susidraugavimui sąlygos. Manau, kad didelės stovyklautojų dalies nuomone, šiam tikslui Dainava būtų daug geriau tikusi, negu Romuva. Čia buvo labai sunku į miškus sulindusius stovyklautojus sukontroliuoti ir sušaukti bendriems užsiėmimams. Paskaitas ir kitus užsiėmimus lankė tik maža stovyklautojų dalis. Pagal dienotvarkę reikėjo eiti gulti 1 val. nakties, bet daugumas atsiguldavo tik apie

4 ar 6 val. ryto. Spiečiai uodų taip pat neprisidėjo prie norimų pasiekti stovyklos tikslų.

Iš daugelio dalyvių teko išgirsti, kad stovykloje numatytos paskaitos, kurias skaitė vyresnieji įvairių sričių specialistai, buvo labai gerai paruoštos ir įdomios, ko nebūtų galima pasakyti apie paskaitas, skaitytas jaunųjų prelegentų studijų dienomis Kent universitete. Kai kas galvoja, kad gal būtų buvę geriau daryti priešingai: studijų dienoms kviesti vyresnius paskaitininkus, o stovyklai jaunuosius.

Suprantama, kad reikia nustatyti kokią nors amžiaus ribą tarp jaunimo ir nejaunimo, tačiau nereikėtų į tai per daug griežtai žiūrėti. Daug geriau ir naudingiau, jeigu drauge su jaunimu dirbtų ir vyresnieji, ypač tie, kurie dar yra jaunatviškos dvasios. Praktika rodo, kad vis tiek nuo vyresniųjų atsiriboti neįmanoma. Štai kad ir dabar steigiamos Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos pirmininku numatytasis jau yra peržengęs jaunimui nustatytą 30 m. amžiaus ribą. Daugeliui labai nepatiko ir spaudoje jau buvo protesto balsų, kad į studijų dienas nebuvo įsileidžiami spaudos atstovai. Atrodo, kad čia tikrai buvo persistengta.

Kongrese buvo pasigesta Amerikoje gimusio senųjų ateivių jaunimo, Lietuvos vyčių atstovų. Jeigu mes taip rūpinamės Pietų Amerikos ir kitų kraštų jaunimu, tai dėl ko užmirštame čia, Šiaurės Amerikoje, esantį ir jau beveik atitrusį nuo lietuvių, kuris mielai grįžtų, jeigu tik būtų pakviestas.

Ateinantis kongresas manomas suruošti Pietų Amerikoje 1975 metais. Be abejo, iš Šiaurės Amerikos ten labai daug jaunimo nesuvažiuos, o metai vis bėga ir vis daugiau jaunimo išsineša iš mūsų lietuviškosios bendruomenės. Tad ar nebūtų tikslo už kokios poros metų suruošti Šiaurės Amerikos lietuvių jaunimo kongresą? Ruošiant tokį kongresą, ypač reikėtų bendradarbiauti su Amerikos vyčiais. Tai tikrai svarbus reikalas, apie kurį turėtų rimtai pagalvoti ir jaunimas, ir lietuvių bendruomenė.

TROJOS ARKLYS

DIEVO MIESTE?

A. RUBIKAS

ŠV. DVASIA BAŽNYČIOJE

Bažnyčia atsidūrė greito keitimosi procese. Kai kam atrodo, kad tą procesą reikėtų stabdyti, antraip — jis sugriautų, sunaikintų pačią Bažnyčią: esą svetimos jėgos, įsibrovę Bažnyčion, gresia jos gyvybei. Vienas rašytojas yra net parašęs, kad Bažnyčios priešams dabar pasisekė klusta įgabenti Trojos arklį į Dievo miestą (darant aliuziją į aną Homero poemą, kur graikai, nepajėgdami užkariauti Trojos miesto, klusta įgabena į miestą medinį arklį, kaip auką dievams, su pasislėpusiais to arklio pilve kariais). Taigi esą ir Bažnyčios priešai, prisidengę reformų skraiste, susikūrė savo lizdus pačioje Bažnyčioje ir griauja ją iš vidaus, viską iš pagrindų keisdami.

Bažnyčią sudaro ne vien žmonės. Jos steigėjas yra ne tik žmogus, bet kartu ir Dievo Sūnus, Jėzus Kristus, o jos siela — šv. Dvasia. Apie šventosios Dvasios veikimą Bažnyčioje antrojo Vatikano susirinkimo tėvai taip moko: "Pabaigus darbą, kurį Tėvas Sūnui pavedė žemėje atlikti. Sekminių dieną buvo atsiųsta šventoji Dvasia, kad nuolatos Bažnyčią pašvęstų. Tuo būdu tikintiesiems per Kristų vienoje Dvasioje pasidarė atviras kelias į Tėvą. Ji yra gyvybės Dvasia, arba amžinajam gyvenimui trykštąs šaltinis, kuriuo Tėvas atgaivina nuodėmę mirusius žmones, kol vieną dieną prikels jų mirtinguosius kūnus. Dvasia gyvena Bažnyčioje ir tikinčiųjų širdyse, kaip šventovėje, juose meldžiasi ir liudija, kad jie yra išūnytieji vaikai. Ji veda Bažnyčią į pilnutinę tiesą, jungia į vieną Dievui tarnaujančią bendruomenę, moko ir tvarko įvairiomis hierarchijai ir charizmatikams teikiamomis dovanomis, puošia savo vaisiais. Evangelijos galia ji Bažnyčią išlaiko jauną, be perstojo atnauja ir veda į to-

bulą vienybę su Sužieduotiniu" (Bažnyčia, 4). Kaip iš susirinkimo tėvų aiškinimo matyti, Bažnyčia laikosi bei gyvuoja šventosios Dvasios jėga. Dvasia atgaivina nuodėmėse mirusius žmones, ji žmonėse meldžiasi, ji juos veda į pilnutinę tiesą, ji juos jungia į vieną bendruomenę, ji juos moko ir tvarko per hierarchiją bei per kitus jos dovanų gavusius asmenis (charizmatikus), ji Bažnyčią išlaiko jauną, ji Bažnyčią be paliovos atnaujina.

KAITA BEI ĮVAIRUMAS BAŽNYČIOJE

Kaip matyti, Bažnyčia susideda iš dviejų elementų: dieviškojo ir žmogiškojo. Vienas tų elementų (žmogiškasis) gali ir neturi keistis, nes toks yra istorijos dėsnis. Kitas (dieviškasis) nesikeičia, nes Dievas gyvena amžinoje dabartyje ir nėra palenkta jokiai žemiškosios kaitos procesui. Šito fakto akivaizdoje susiduriame su Bažnyčios keitimosi problema: ką joje galima ir reikia keisti, ir ko ne?

Šventoji Dvasia yra žemės veido atnaujintoja, žemės veido keitėja. Jau beveik 2000 metų kaip tikintieji meldžiasi į šventąją Dvasią, kad ji atnaujintų žemės veidą. Šventoji Dvasia, atnaujindama žemės veidą, atnaujindama žmones, per tuos 2000 metų pati nepasikeitė. Bet keitėsi žmogus, kurį šventoji Dvasia atnaujina. Dėl to ir atnaujinimo būdai bei priemonės turėjo keistis. Jie negali būti vienodi visiems žmonėms.

Paimkim pavyzdį iš atgailos gyvenimo. Šventoji Dvasia Bažnyčioje nuolatos skelbia nuodėmių atleidimą ir nuolatos reikalauja atgailos — grįžimo prie Dievo. Šis reikalavimas, atėjęs iš viršaus, iš šventosios Dvasios, niekad nebus atšauktas, jo niekad niekas Bažnyčioje nepakeis. Bet šiandien šventoji Dvasia atgailon šaukia jau ne pirmojo ir ne dešimtojo amžiaus, o dvidešimtojo amžiaus žmogų. Nusigėžimas nuo Dievo savo esme visada lieka tas pats, bet laike jis pasireiškia kitokiomis formomis. Dėl to ir grįžimas atgal prie Dievo neišvengiamai pareikalauja kitokių kelių: jis sukuria kitokias atgailos formas. Paimkim,

pavyzdžiui, konfesinę valstybę, kur katalikų religija yra paskelbta oficialia valstybės religija. Ten įsakymas sekmadieniais lankyti bažnyčią bei išklausyti šventųjų mišių lankančiam gali atnešti žemiškos naudos: pakelti jo prestižą katalikiškai nusistačiusioje visuomenėje, tai yra, pagerinti jo kaip valdininko ar pirklio padėtį. Čia nuodėmklausio užduota atgaila dar kartą aplankyti bažnyčią ar išklausyti mišių, tam tikru atveju, nebus jokia atgaila. Kas kita ateistinėje valstybėje, kur bažnyčios lankymas ar mišių išklausymas yra surištas su didelėmis aukomis, jei, pavyzdžiui, lankytojas yra valstybės tarnautojas. Taip įsakymas penktadienį nevalgyti mėsos vienaip paveikdavo kiaules auginantį ūkininką, ir kitaip pajūrio žveją. Žvejui tikra auka būtų tą dieną nevalgyti žuvies ir ieškotis kitokio maisto, pavyzdžiui, kiaulienos, jeigu jos sunku gauti. Taip pat savo virtuvės neturinčiam ir mėsą nelabai mėgstančiam, bet kasdien ją ant stalo randančiam valgytojui penktadienis be mėsos bus tikro džiaugsmo diena ir jokia atgaila.

Žmogui, nesimeldžiančiam ir net *Tėve mūsų* maldą užmiršusiam, įsakymas sukalbėti *Tėve mūsų* bus tikra atgaila: ji vers jį grįžti prie maldos ir jos mokytis. Bet žmoną paniekinusiam ar ją ižeidusiam vyrui įsakymas už atgailą sukalbėti *Tėve mūsų* nebus jokia atgaila; kas kita būtų parnešti žmonai į namus gėlių puokštę, — tai būtų surišta su dideliu vidiniu nusigalėjimu, žmoną šitokiu būdu atsiprašant.

Meilė ir pagarba švenčiausiajam Sakramentui Bažnyčioje visada pasiliko. Šventoji Dvasia to niekad nepanaikins. Bet kitaip pagarbą rodė prie pompų, paradų pripratęs Vidurinių Amžių žmogus, kuris karaliaus dvaro ceremonijas buvo atsinešęs ir bažnyčion, — ir kitaip pagarbą rodo šiandien karalius nuo sostų nusodinęs, demokratišku tapęs, už socialinę lygybę kovojąs XX amžiaus žmogus. Jis įtartina žiūri į senąsias užtvarytas bažnyčiose, skyrusias Bažnyčios "kilminguosius" nuo paprastos Dievo tautos. Dėl to jis šiandien bažnyčių nestato karaliaus rūmų ar jų menių pavyzdžiu.

Šiandien žmonės renkasi apie altorių be socialinės padėties skirtumų.

Be petrinės charizmos Bažnyčia gyventi negalėtų. Ji nuolat sau rinkdavosi apaštalo Petro įpėdinius. Bet popiežiai žmonėms seniau rodydavosi ant sostų, su karūna ant galvos, apsupti pasaulinių didikų. Paulius VI tą garsią Vidurinių Amžių karūną — tiarą — pasidėjo ir didikus pasiuntė namo. Šventosios Dvasios vadovaujama Bažnyčia niekad neatsisakys kunigų, vyskupų ar popiežiaus tarnybos. Bet tiek ana karūna, tiek apsisupimas didikais buvo ženklas tam tikros laikysenos, tam tikro santykiavimo su Dievo tauta. Hierarchija ir šiandien lieka. Bet keičiasi jos santykiavimo formos su tikinčiaisiais. Antraip — hierarchija netektų kontakto su Dievo tauta.

NUOLATINIS BAŽNYČIOS ATSINAUJINIMAS

Tai tik keletas pavyzdžių, kaip Bažnyčioje daug kas turi keistis nesikeičiančios Dvasios dėka. Gyvybės Dvasia, Dievo Dvasia, žemės veido bei žmonių atnaujintoja, kreipiasi į žmones jų pačių, o ne anksčiau gyvenusių, kalba bei ženklais. Kai šio šimtmečio antroje pusėje suvažiavo Vatikano susirinkimo tėvai, jie nusigando pamatę, kaip daug dalykų Bažnyčioje vėl reikėjo keisti, kaip Bažnyčia daugely sričių buvo pasidariusi žmonėms nesuprantama, nuo jų kalbos ar širdies nutolusi.

Jeigu susirinkimo tėvai kitaip prakalbėjo į žmogų, jeigu naujoji teologija kitaip į žmogų prakalba, tai ne dėl to, kad norėtų tikėjimą griauti, o vien dėl to, kad ir šiandieninis žmogus galėtų Dievo balsą išgirsti ir suprasti. Kas nori, kad viena, amžina Dievo tiesa per šimtmečius visiems žmonėms būtų prieinama, visų išgirsta, tas kiekvieną šimtmetį turi prabilti vis nauja, to meto žmonių kalba. Antraip — toks, laikydamasis senosios kalbos ar sunkiai bei visai nesuprantamų, jau palaidotų ženklų, palaidos ir pačią tiesą.

Šventoji Dvasia neveikia per radijo bangas iš tolimų žvaigždynų, kaip ir pats Viešpats nekalbėjo per garsiakalbius iš debesų.

bet kaip žmogus į žmones, susirinkusius jo klausytis. Tiesa, šventoji Dvasia nėra tapusi žmogumi, bet ji veikia žmonėse ir per žmones. Ji apsigyvena žmonėse ir jų sugebėjimus bei širdį panaudoja savo tikslams. Ji juos apšviečia, juose veikia, juos gaivina, juose meldžiasi, juos ragina imtis darbo ir žadina atsakomybės jausmą už kitų išganyką.

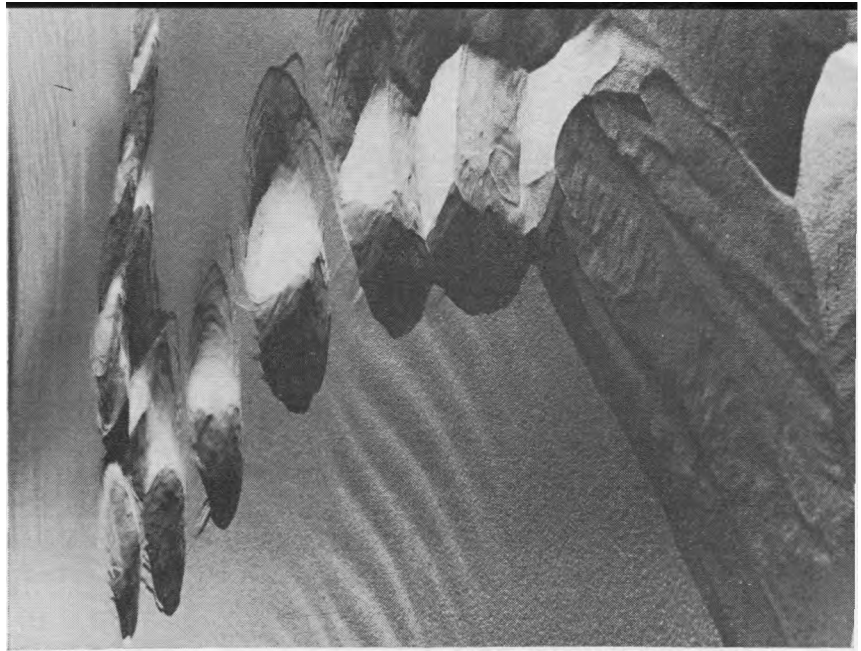
Aišku, kad šventosios Dvasios veikimui pastoja kelią žmogaus nerangumas, nepaslankumas, egoizmas, nenoras rūpintis kitais ar siekti vienybės. Bet šventoji Dvasia niekad neveikia per vieną žmogų. Ji veikia per daugelį. Ji pasiekia savo tikslą, suburdama krūvon visus bei vienydama jų pastangas. Juk seniau Egipto faraonai pastatė didžiules piramides taip pat silpnomis daugelio pavienių žmonių rankomis.

Jeigu šiandien. Bažnyčią atnaujinant, pasirodo nervingumo, nekantrumo ar nepakankamo drausmingumo apraiškų, tai tuo nereikėtų stebėtis, žinant, kaip šventoji Dvasia veikia: per netobulus žmones. Bet tvirtinti, kad Bažnyčioje šiandien gautų valdžią šėtonas, būtų šventosios Dvasios įžeidimas. Niekas niekad čia jokio Trojos arklio neįves. Nėra pasauly jėgos, kuri šventąją Dvasią Bažnyčioje kad ir trumpam laikui įveiktų ar nugalėtų. Taip ir dabar ne kas kitas, o šventoji Dvasia, žemės veido bei žmonių atnaujintoja, veda Bažnyčią į naują gyvenimą. Kaip susirinkimo tėvai moko, Dvasia "Bažnyčią be perstojo atnaujina".

ILGESIO GIMIMAS

NIJOLĖ JANKUTĖ

Pradžioje juodi vandenys šilkiniais delnais sutrynė akmenis į smėlį ir, išnešę jį ant savo laukinių keterų, išpylė tuščioje pakrantėje.

Taip gimė kopa.

Ji buvo išdidi — tartum banga sustingusi — brūkšnys brūkšnį panaši į savo gimdytojas. Atstačiusi vėjams išbalusią kaktą, kopa žvelgė tolyn į gyvybe pulsuojančias gelmes, kantriai laukdama, kad vaisingos jų lūpos paliestų jos smėlio krūtinę.

Ir praėjo tūkstantis metų...

Ant įkaitusių smilčių dužo perlinės bangų karūnos. Bangos glostė baltą kopos krūtinę, bangos šėlo, dūsavo ir mirė...

Bet ant kopos išaugo smilga.

Smilga buvo liauna, kaip ir vėjas, kuris ją šokino, ir sidabrinė, kaip smiltys, kurios laikė jos šaknį. Smilga augo iš pačios kopos širdies, lyg karūnos princesė iš sosto aksomų. Lopšines jai suokė mėlyni vandenys, ir jai piršosi vėjai, stiebus sakuotų laivų ir auksažvynes žuvis mesdami po jos kojų.

O smilga laukė.

Ji laukė ir augo į saulę, gerdama spindulius iš sklidinų taurių, klausydama klyksmo žuvėdrų, nešančių audrą ant išlenktų sparnų.

Debesys, vandenys, smiltys smilgą ugdė, maitino ir girdė. Debesys, vandenys, smiltys apvilko ją ilgesio rūbu... Ir dairėsi smilga į praplaukiančius laivus ir ilgėjosi nežinomo krašto, į kurį slydo vėjų išpūstos burės.

Kol vieną kartą jaunas jūreivis ant kopos dainuodamas užkopė ir panėrė pirštus į šiugždantį smėlį. Tada atmetė išdidžią galvą smilga, supančiojo jūreivio rankas aštriais lapais, perbraukė akis pasidabruota varpa... Ir jis niekada daugiau nebedainavo...

Jo niekas nebedžiugino šioj žemėj. Debesys, vandenys, smiltys apvilko jį ilgesio rūbu... Ir dairėsi jis į laivus, nei palikt, nei išplaukt negalėdamas...

O bangos dejuodamos mirė kopos papėdėj, sėdamos gyvastį, ilgesį... liūdesį, ilgesį... gyvastį, liūdesį...

AR KLAUSYTI ĮSTATYMO, AR SAŽINĖS?

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

"Yra išsilavinusio žmogaus žymė ir jo kultūros įrodymas, kad kiekviename dalyke jis ieško tiek aiškumo, kiek to dalyko prigimtis leidžia" (Aristotelis). Tai yra tikrai išmintingas Aristotelio pasakymas, kurį labai naudinga prisiminti ir šio straipsnio pradžioje, kai imamės spręsti tokį sunkų ir painų klausimą: kaip elgtis, kai susikerta įstatymas su sąžine? Čia panagrinėsime, kas yra įstatymas ir sąžinė, pažiūrėsime, kaip jais naudotis savo kasdieniniame gyvenime, bet jau iš anksto norime išpėti skaitytojus, kad neduosime jokios magiškos formulės, kurią panaudojus, visas šis komplikuotas ir teologų daug diskutuotas klausimas paaiškėtų kaip ant delno.

Ši tema ypač pasidarė aktuali po II Vatikano Susirinkimo, kai buvo paskelbta doktrina apie sąžinės laisvę ir pakeisti kai kurie iki šiol Bažnyčioje buvę nuostatai. Vienaime laikraštyje teko matyti tokį šaržą: du velniai stovi pragaro liepsnose ir vienas kitą klausia: "Ką mes dabar turėsime daryti su tais, kurie čia dega už nesilaikymą penktadienio pasninko?" Teko nugirsti šį klausimą keliant ir ne vieną mūsų tautietį, bet atsakymas čia yra labai paprastas. Tie žmonės, kurie buvo nubausti už mėsos valgymą penktadienį, turi ir toliau tą bausmę tęsti. Juk jie nesilaikė aiškaus Bažnyčios įsakymo. Dabar Bažnyčia tą įsakymą panaikino, tad dabar, valgant penktadienį mėsą, nenusidedama. Kas turi teisę įsakymus leisti, tas turi lygią teisę ir juos panaikinti ar pakeisti kitais, kurie pasikeitusiais laikais yra praktiškesni ir prasmingesni.

Panaikinus ar pakeitus kai kuriuos iki šiol buvusius nuostatus, žmonės pradėjo skeptiškai žiūrėti ir į kitus Bažnyčios įsakymus bei nuostatus, kurie nėra pakeisti. Turėdami kai kurių neaiškumų, dažnai į viską numoja ranka ir sako, kad nuo šiol vadovausis tik savo sąžine, kuri taip pat kartais nėra labai aiški.

ĮSTATYMAS IR JO RŪŠYS

Šv. Tomas Akviniėtis taip apibrėžia įstatymą: "Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgata" (1-2, g. 90, a. 4). Lietuviškai galėtume pasakyti taip, kad įstatymas tai yra tam tikras protinis potvarkis, siekiant bendro gėrio, paskelbtas to, kuris turi rūpintis bendruomene. Yra kelios įstatymų rūšys.

1. Amžinasis įstatymas — nuo amžių Dievo mintyse esąs planas, pagal kurį jis sukūrė pasaulį, paskyrė kūriniams tikslą ir priemones tam tikslui siekti. Apie šį jau nuo amžių Dievo mintyse esantį planą pasauliui tvarkyti kalbėjo jau ir senovės išminčiai. Pvz. Ciceronas (De legibus) sako: "Aukščiau visų žmonių įstatymų yra vienas amžinas, visą pasaulį tvarkąs įstatymas. Tas įstatymas yra patsai Dievas, kurs viską išmintingai tvarko ir valdo". Galima sakyti, kad amžinasis įstatymas yra visų kitų įstatymų pagrindas.

2. Dievas, tverdamas pasaulį, į savo kūrinius įdiegė šį amžinąjį įstatymą. Neprotinguose tvariniuose jis pasireiškia, sakyčiau, tam tikru fiziniu, mechaniniu būdu, kurį kartais vadiname ir instinktu. O protinguose tvariniuose, t. y. žmoguje, jį vadiname doroviniu arba prigimtuojų įstatymu. Tad prigimtasis įstatymas yra į žmogaus prigimtį įdiegtas amžinasis Dievo įstatymas. Prigimtuojų įstatymu jį vadiname dėl dviejų priežasčių: viena, dėl to, kad jis yra įdiegtas į žmogaus prigimtį, o antra, kad jį žmogus pažįsta savo prigimtu protu. Šį įstatymą galime pavadinti ir Dievo balsu žmoguje arba sąžinės balsu.

Ir apie šį prigimtąjį įstatymą jau yra kalbėję senovės išminčiai, pvz. Ciceronas jį vadina nerašytu, bet prigimtu įstatymu. Kas jo neklauso, tas pats įžeidžia savo prigimtį ir būna skaudžiai nubaustas. Graikų rašytojas Sofoklis apie šį įstatymą taip iš-

sireiškia: "Jis yra ne nuo šiandien ir ne nuo vakar, jis yra visada; niekas nežino, nuo kada jis yra". Šv. Povilas, kalbėdamas apie pozityvaus Dievo įstatymo neturinčius pagonis, taip sako: "Pagonys prityrimu daro tai, ko reikalauja įstatymas; jie, įstatymo neturėdami, yra patys sau įstatymas. Jie parodo, kad įstatymas yra įrašytas į jų širdis" (Rom. 2, 14-15).

Prigimtasis įstatymas įsako visa tai, kas žmogaus prigimčiai būtinai reikalinga, ir draudžia tai, kas jai taip žalinga, kad, jeigu tai nebūtų įsakyta ar uždrausta, žmogus negalėtų žmogiškai gyventi.

Yra trys prigimtojo įstatymo įsakymų rūšys: a. patys bendrieji, iš kurių eina visi kiti, pvz. gera reikia daryti, o pikto vengti; ko nenori, kad tau kiti darytų, to ir pats jiems nedaryk ir t. t.; b. bendrųjų įsakymų artimosios išvados, pvz. nevogti, nežudyti ir visi kiti Dievo įsakymai; c. tolimesnės bendrųjų įsakymų išvados, pvz. net ir naudotos teikias melas neleistas; negalima pačiam atsiskaityti už neteisības, bet reikia kreiptis į teisumą; negalima žudyti net ir negimusio kūdikio ir t. t.

Pirmosios grupės įsakymų negali nežinoti į protą atėjęs žmogus. Antrosios grupės — taip pat ilgesnį laiką negali nežinoti protingas žmogus, bet kartais blogi papročiai ar blogas auklėjimas gali suklaidinti. Trečiosios grupės įsakymų gali ir visą laiką kai kurie protingi žmonės nežinoti.

Prigimtasis įstatymas įpareigoja visus, jis yra nesikeičiąs, nuo jo niekas negali dispensuoti.

3. *Pozityvus (apreikštasis) Dievo įstatymas.* Čia įeina 10 Dievo įsakymų ir kiti Senajame Įstatyme žydams Dievo duoti įsakymai, kurie (išskiriant 10 Dievo įsakymų) Kristaus buvo pakeisti.

4. *Bažnyčios įstatymai.* Bažnyčia yra gavusi iš Kristaus teisę leisti įstatymus. Ji gali juos leisti, keisti arba panaikinti. Bažnyčios įstatymai pvz. yra dalyvauti sekmadienį mišiose, eiti išpažinties bent kartą metuose, pasninkauti ir t. t.

5. *Valstybės įstatymai.* Žmogaus prigimtinis yra įdiegtas socialinio gyvenimo sieki-

mas. Tad yra reikalinga valstybė, kuri tvarkytų bendrą žmonių gyvenimą ir jiems padėtų. Tam tikslui reikalingi įstatymai. Tad teisėta valdžia turi teisę leisti įstatymus, bet jie neturi prieštarauti prigimtajam įstatymui. Tiek Bažnyčios, tiek teisėti valstybės įstatymai įpareigoja žmogaus sąžinę. Tačiau valstybė dažnai išleidžia grynai baudžiamuosius įstatymus, kurie, bent daugumos teologų nuomone, neįpareigoja žmogaus sąžinės jų laikytis, bet įpareigoja, sučiūpus jų nesilaikant, atlikti atitinkamą bausmę. Tokie įstatymai pvz. yra uždraudimas žvejoti be leidimo, eiti mieste per raudoną šviesą ir pan.

Kadangi jau ne kartą minėjome sąžinės įpareigojimą, tad jau laikas pažvelgti, kas yra toji sąžinė ir koks jos santykis su įstatymu.

KAS YRA SĄŽINĖ?

Teologai ir filosofai taip apibrėžia sąžinę: "Judicium ultimo practicum de moralitate propriae actionis". Tai reiškia, kad sąžinė yra galutinis sprendimas apie savo konkretaus veiksmo moraliskumą. Reikia tuoj pabrėžti, kad sąžinė niekad negali spręsti apie kito žmogaus veiksmo moraliskumą. Sąžinė yra grynai *mano* asmeninis teisėjas ir patarėjas. Sąžinė yra didžiausia žmogaus šventovė, į kurią brautis niekas neturi teisės. Taip, niekas — net ir įstatymas. Žinoma, čia eina kalba apie teisingą sąžinę, nes kartais ji gali būti suklaidinta, sugadinta, susirgusi.

Sąžinė — tai mūsų prigimtyje esąs sugebėjimas, kurs prieš kokį nors mūsų veiksmą parodo, ar jis geras doriniu atžvilgiu, ar blogas, ir skatina gera daryti, o bloga vengti; o po veiksmo — už tai, kas jame buvo gera, pagiria, o už tai, kas bloga, peikia, priekaištauja.

Sąžinė yra proto veiksmas, nes protas nusprendžia ir parodo, ar veiksmas doriniu atžvilgiu yra geras, ar blogas. Tačiau čia taip pat dalyvauja valia ir jausmai. Valios dalyvavimas matyti iš to, kad sąžinės sprendimas turi saistomosios galios: gerus veiksmus ji skatina daryti, o blogų vengti.

Kad sąžinės sprendime dalyvauja ir jausmai, tai taip pat aišku, nes žmogus, darydamas ar padaręs ką nors bloga, nemaloniai jaučiasi ir yra savimi nepatenkintas. O kai jis paklauso sąžinės, tada jaučiasi lyg nugalėtojas, savimi patenkintas.

Kad sąžinę turi visi žmonės, tai aišku ne tik iš Šv. Rašto, bet ir iš kasdieninio patyrimo. Įvairių, net ir primitiviškiausių tautų studijos parodo, kad visi žmonės, nesvarbu ar jų kultūros bei civilizacijos laipsnis būtų labai aukštas ar labai žemas, turi sąžinę. Tiesa, ne visur ji yra lygiai išvystyta ir lygiai teisinga, bet pagrindiniai jos sprendimų dėsniai visur yra tie patys. Visi atskiria gera nuo bloga, visi žino, kad tai, kas gera, reikia daryti, o tai, kas bloga — vengti.

Sąžinė yra paties Dievo į mūsų prigimtį įdiegta. Jaučiant tą sąžinės balsą savyje, gali būti ir vienas Dievo buvimo įrodymų. Ir filosofas Kantas sako, kad jam geriausi Dievo buvimo įrodymai yra du: žvaigždėtas dangus viršuje ir sąžinės balsas jo paties viduje. Jeigu sąžinės balsas nebūtų dieviškos kilmės, tai būtų neįmanoma išaiškinti šių trijų dalykų: sąžinės visuotinumą, jos sprendimų pagrindinių dėsnių vienodumą ir tų sprendimų nepriklausomumą nuo žmogaus polinkių. Jeigu ji nebūtų duota prigimties Kūrėjo, kaipgi galėtų ją turėti įvairiausių laikų, vietų ir kultūros laipsnių žmonės? Kaipgi galėtų būti visur vienodi jos pagrindiniai sprendimai? Kaipgi ji galėtų mums liepti daryti tai ar išvengti to, visai priešingai mūsų polinkiams ir norams? Kaipgi ji galėtų mums priekaištauti, kad pasielgiame ne taip, kaip ji vertė elgtis, bet taip, kaip mūsų polinkiai traukė?

Taigi tarp sąžinės ir Dievo buvimo yra glaudus ryšys. Tie, kurie Dievo nepripažįsta, stengiasi kitokiais būdais aiškinti sąžinės kilmę. Jie tvirtina, kad dorovė esanti ne kas kita, kaip visuomenės papročiai. Atskiras žmogus tuos papročius pasisavina ir juos laiko lyg kažkokiu savo dėsniu, sava sąžine. Tai yra empiristinis sąžinės kilmės aiškinimas. Be abejo, jis yra klaidingas. Tvirtinimas, kad atskiras žmogus gaunąs dorines pažiūras iš visuomenės, vi-

siškai neišaiškina sąžinės kilmės, nes čia tuoj kyla klausimas, iš kur visuomenė gauna tas pažiūras. Juk visuomenę sudaro atskiri asmenys, tad ir jos pažiūras gali sudaryti tik atskirų asmenų pažiūros. Tad atskiri asmenys duoda visuomenei savo pažiūras, o ne jas iš jos gauna. O iš kur jie patys jas gauna, empiristinio aiškinimo šalininkai neatsako. Taip pat patyrimas rodo, kad atskirų asmenų sąžinė kartais prieštarauja visuomenės papročiams. To negalėtų būti, jeigu atskiri asmenys imtų savo dorovines pažiūras iš visuomenės.

SAŽINĖS REIKSMĖ

Rodydama mums tai, kas doriniu atžvilgiu gera ar bloga, ir skatindama gera daryti, o bloga vengti, sąžinė yra tikras mūsų dorinio gyvenimo vadovas. Jos nurodymų turime visada laikytis ir daryti tai, ką ji liepia. Elgtis prieš savo sąžinę visada yra nusikaltimas, net ir tada, jeigu ji klysta. Pvz. jei kas įsitikinęs, kad net ir be jokio pikto išstarti žodį rupūžė arba *velnias* yra nuodėmė, ir jis tą žodį laisvai bei sąmoningai ištaria, jis nusikalsta. Ir antra vertus, jeigu kas nors nežino, kad šitas ar kitas veiksmas yra uždraustas, nuodėmingas, ir tą veiksmą atlieka, jis nenusikalsta.

Kalbant čia apie nusikaltimą, reikia paminėti ir intencijos svarbą, nes veiksmo gerumas ar blogumas priklauso ir nuo intencijos. Jeigu jau galutinai nutarė daryti kokį nors blogą darbą, bet kas nors tuo metu įėjo į kambarį ir sutrukdė, tai jau vis tiek nusikaltai. Čia nėra nusikaltimas darbu, bet nusikaltimas mintimis ir pasiryžimu tą blogą darbą atlikti. Pažvelkime į abortą. Žinome, kad tai yra griežtai krikščioniškosios moralės draudžiama. Abortas yra laikomas žmogžudyste. Bet štai koks gali būti atvejis. Kūdikio laukianti moteris iš gydytojo sužino, kad jos gimdoje auga piktybinis auglys. Vienintelis būdas išgelbėti jos gyvybę yra operacija — reikia išpauti gimdą. Tačiau nuo šio veiksmo žus ir gimdoje esąs kūdikis. Ar tokia operacija yra leidžiama? Taip, nes čia tiek gydytojo, tiek ir tos moters intencija yra ne kū-

dikio tiesioginis žudymas, bet motinos gyvybės išsaugojimas. Jeigu gydytojui kaip nors būtų įmanoma to kūdikio gyvybę apsaugoti, jis mielai tai padarytų, bet tai nėra įmanoma. Kūdikis žūsta ne tiesioginiai nuo gydytojo rankos, bet tik dėl to, kad jis yra tokioje į pavojų patekusioje vietoje.

SAŽINĖS RŪŠYS

Sąžinė visiškai galima naudotis ir ji yra patikimas vadovas doros dalykuose tik tada, kai ji yra *teisinga, tikra ir pakankamai jautri*.

Klaidinga sąžinė gali būti dvejopa: arba perdaug plati, arba perdaug siaura. Per plati sąžinė yra tada, kai draudžiami dalykai laikomi nedraudžiamais, kai dideli nusikaltimai laikomi mažais ir pan. Tokia sąžinė gali pamažu išsivystyti dėl netinkamo auklėjimo arba kai draugaujama su nedorais asmenimis, skaitomos blogos knygos, žiūrimi nepadorūs filmai, kai visai nevaldomos aistros, nepaisoma jokių įstatymų. Priešingybė šiai plačiai sąžinei yra siaura, skrupulinga sąžinė, kai maži dalykai laikomi dideliais, kai matomos nuodėmės ten, kur jų visai nėra. Tokios sąžinės priežastys gali būti melancholiškas charakteris, palinkimas į nuliūdimą, nuovargis, nesocialus gyvenimas. Tai yra sunki dvasinė liga, kurią nelengva gydyti. Tokiam žmogui reikalingas dvasinis patarėjas, kuriam reikia aklaipaklusti.

Sąžinę galima išauklėti ir apkerpėjusią padaryti jautresnę, visuomet klausant jos balso, dorai gyvenant, praktikuojant savo religiją ir laikantis jos reikalavimų.

SAŽINĖ, AR ĮSTATYMAS?

Pagaliau priėjome prie paties pagrindinio šios temos klausimo: ar klausyti sąžinės, ar įstatymo tais atvejais, kai atrodo, jog jie vienas kitam prieštarauja? Iš to, kas iki šiol pasakyta, turėtų būti aišku, kad normaliose sąlygose tokio prieštaravimo neturėtų būti. Juk galų gale sąžinė ir įstatymas yra tas pats dalykas, nes sąžinės balsas, kaip jau minėta, yra į žmogaus prigimtį įdiegtas Dievo įstatymas arba prigimtinis įstatymas. Susikirtimas gali būti tik tada,

kai yra klaidinga sąžinė arba neteisingas koks nors pozityvus įstatymas. Čia vėl visiškai aišku, kad joks Dievo įsakymas negali būti neteisingas, neteisingi gali būti tik žmonių duoti įsakymai, jeigu jie nesiderina su prigimties įstatymu.

Tad kaip tokiais susikirtimo atvejais elgtis, ko klausyti? Kai kurie, ilgai negalvoję, tuoj atsako: "Žinoma, kad įstatymo! Įstatymas yra aiškus, o sąžinė ne. Juk mano sąžinė gali klysti, o klausydamas įstatymo, aš žinau, kad einu saugiu keliu". Toks galvojimas yra visiškai klaidingas. Negalima ranka numoti į savo sąžinę. Ji yra pagrindinis įstatymas, kuriuo reikia vadovautis. Dievas kiekvieną žmogų teis pagal jo sąžinę. Nei joks įstatymas, nei jokia bažnytinė bendruomenė negali žmogui atstoti jo sąžinės. Juk žmogus ir bažnytinę bendruomenę pats pasirenka pagal savo sąžinę. Katalikas priklauso Katalikų Bažnyčiai, nes jo sąžinė sako, kad ši bažnyčia yra Kristaus įsteigta. Protestantas priklauso savo bažnyčiai, nes jo sąžinė sako, kad ji geriausiai perduoda Kristaus mokslą. Žmogus yra suvertas Dievui, bet ne kokiai nors bažnyčiai. Bažnyčia yra žmogui, o ne žmogus bažnyčiai. Bažnyčia tik aiškina žmogui Dievo valią, bet pirmoje vietoje Dievo valia pasireiškia per žmogaus sąžinę. Tad jeigu koks nors dalykas yra neaiškus, pirmenybė priklauso sąžinei.

Bet kaip tada elgtis, kai paties žmogaus pasirinktas bažnytinis autoritetas gana aiškiai ką nors draudžia, o žmogaus sąžinė sako, kad jam šiose aplinkybėse tas draudimas negalioja? Visuomet reikia žinoti, kad bažnytinis autoritetas pats tiesų nekuria, o tik žmonėms skelbia Dievo apreiškias tiesas. Tad ir paklusnumo jis reikalauja ne sau, o Dievui. Žinoma, jis negali vartoti jokios prievartos, o tik apeliuoti į žmogaus sąžinę. Kai žmogus visą reikalą gerai apsvarsto ir vis dėlto prieina išvados, kad, nežiūrint aiškaus bažnytinio autoriteto paskelbimo ar uždraudimo, jo asmeniškai konkrečiu atveju Dievo valia turi būti kitokia, jis turi paklusti savo sąžinei ir tuo pačiu Dievui, nes visuomet ir visur galioja

dėsnis, kad Dievo reikia labiau klausyti negu žmonių, nesvarbu koks bebūtų tų žmonių autoritetas ar užimama vieta.

Aišku, kad tokiais atvejais negalima spręsti lengvapėdiškai. Kai susiduria bažnytinio autoriteto aiškus nuostatas su kitokiu sąžinės sprendimu konkrečiu atveju, reikia labai kruopščiai patyrinėti savo sąžinę, ar čia yra tikrai jos balsas, ar gal tik mano egoistiškas kokio nors malonumo ar patogumo ieškojimas. Reikia save klausti, ar tikrai man atrodo, kad šiuo atveju Dievo valia yra kitokia, negu yra išreikšta bendrame bažnytinio autoriteto pareiškime. Jei gu tikrai nuoširdžiai nuspręsiu, kad šiuo atveju man negalioja koks nors bažnytinio autoriteto liepimas ar draudimas, tai aš, elgdamasis pagal tą savo sąžinės įsitikinimą, vykdau Dievo valią. Tokiu būdu nepaniekinu nė to bažnytinio autoriteto, bet susiderinu ir su jo valia, kuri nori, kad aš paklusčiau dieviškai valiai. Kitais žodžiais tariant, šis mano veiksmas, atrodąs priešingas bažnytinio autoriteto nuostatom, yra tik išimtis, o išimtis nepaneigia taisyklės, bet tik ją patvirtina.

Labai svarbu čia dar atkreipti dėmesį į du dalykus. Pirmiausia reikia žinoti, kad pozityvūs įstatymai yra skiriami žmonių santykiams normuoti. Jie yra skiriami ne vienam žmogui, bet bendruomenei, tiek bažnytinei, tiek valstybinei. Niekados nėra išleidžiamas koks nors įstatymas vienam asmeniui arba kokiam nors vienam konkrečiam veiksmui. Tad pozityvūs įstatymai dėl savo bendrumo ne visuomet yra galimi pritaikyti kokiam nors atskiram asmeniui ar atskiram jo veiksmui. Kuo labiau įstatymas atsilieka nuo konkretaus gyvenimo, tuo labiau jis tampa tik raidiniu ir visai negyvenimišku. Juk ne žmogus yra įstatymui, bet įstatymas žmogui. Dar ne taip seniai Romoje kunigams buvo griežtai uždrausta eiti į kiną arba maudytis viešuose paplūdimiuose. Kas to nesilaikydavo, būdavo suspenduotas. Dabar visa tai jau užmiršta, nes tokie įstatymai dabar atrodytų labai negyvenimiški. Teko girdėti, kad vienoje Amerikos valstybėje jau seniai buvęs išleistas

įstatymas, kad jeigu viename kambaryje buvo rastas berniukas su mergaite, tai tas berniukas buvo įpareigotas ją vesti. Tokių įstatymų paprastai niekas oficialiai neatšaukia, juos tik laikas padaro negaliojančiais ir net juokingais.

Kitas dalykas, apie kurį reikia pagalvoti — tai nuodėmės sąvoka. Iki šiol vis vaikai būdavo mokomi katekizmo pamokose, kad nuodėmė yra kokio nors įsakymo sulaužymas, bet dabar jau yra tendencija nuo šio nuodėmės apibrėžimo nutolti ir vėliau sakyti, kad nuodėmė yra netvarka tarp žmonių santykių ir ypač meilės stoka. Fariziejai buvo grynai legalistai — vienintelis dalykas jiems buvo įstatymas. Kristus nepaneigė įstatymo, jis liepė jo laikytis, bet pirmoje vietoje pabrėžė meilę. Jis savo elgesiu ne kartą tai parodė, kai atliko kokį nors artimo meilės veiksmą, nors tai prieštaravo žydų turimiems įstatymams, pvz. kai subatoje gydydavo ligonius. Meilė yra aukščiausias įstatymas, kuriam turi nusišlenkti ir užleisti vietą visi kiti įstatymai. Kristus įvairiais atvejais tai pabrėžė, ypač nurodydamas, iš ko žmonės bus teisiami paskutiniame teisme. Jie bus pastatyti dešinėje arba kairėje, bus siunčiami į amžiną laimę ar į amžiną bausmių vietą pagal tai, kiek jie parodė artimo meilės kitiems: ar pagirdė trokštantį, ar paguodė nuliūdusį ir t. t.

Tad gal dabar būtų galima padaryti tokią išvadą, kad teisingas įstatymas ir sveika sąžinė niekuomet negali susikirsti. Jie vienas kitą turi remti. Įstatymas budi, kad sąžinė neiškryptų iš vėžių, o sąžinė, reikalui esant, papildo įstatymą ir jį pritaiko įstatyme nenumatytiems konkrečioms žmogaus gyvenimo reiškiniams.

Kaip jau minėta, tiek pozityvus Dievo įstatymas, tiek sąžinės balsas savo kilme yra iš Dievo, todėl jie negali būti vienas kitam priešingi. Kartais mums tik dėl to atrodo, kad įstatymas nesutinka su sąžine, kai žiūrime daugiau įstatymo raidės, o ne dvasios. Bet šv. Povilas laiške Korintiečiams (2 Kor. 3, 6) teisingai sako, kad "raidė užmuša, o dvasia gaivina". Kristus, su-

GEGUŽĖ

Smarkūs sparnai aukštai padangėje plasnoja,
nuplaukia pilki debesėliai darganos dienos.
Pasibaigė žiauri žiema ir šalnos kovo,
Netrukus girioje gegutė garsiai užkukuos.

Rausvi balti žiedai žaliai sodne išblyško
ir medžiai sužaliavo kaip gyvi staiga žvaliai.
Gegutės giesmei atskrendant iš melsvo miško –
širdy suskamba seno ilgesio keisti aidai.

PAVASARIS IR AŠ

Paseksiu pasaka – pavasaris pasakė
ir danguje dainuoja dieviška diena.
Spalvingus spindulius saulutė sauja sėmė –
paliejo ir papylė – pamiškė pilna.

Žilvičiai sužaliavo žaliai žolei želiant,
purienomis pagelto pievos paupy.
Pavasario skambiesiems skambaliukams skambant,
gaivina girią giesmės ir garsai gyvi.

Paseksiu pasaką – pavasaris pasakė,
o vėjavaiki vėją vyturys pravys.
Ir pabučiuosime mes pirmąją plaštakę:
pavasaris ir aš – ir saulės spindulys.

KALENDORIAUS PALAIDI LAKŠTAI

Rakštimis į šipulius
suskilęs sniegas.
Saulė miega.

Topoliu viršūnėj vėjas suokia.
Speigas juokias, delnus daužo,
viesulai harmoniją sulaužo.

Debesėliais dulkinas dangus.
Žalias vėliavas pakėlus
žemė saulės rato
laukia... laukia...

Sumaišiau smėlį su auksu...
Sumaišiau saulę su vėju...
Sumaišiau dangų su jūra...
- - - - - Vidury vasaros.

Piešinius piešiu ant kelio,
geltonai rausvam lape platano.
Ant auksiniu beržo lapų
barstau aš saulės spindulių
harmonijos peisažą.

Saule! Kur prapuolei tu?

Mes liekame žiūrovai...

sitikdamas su žmonėmis, visuomet stengėsi įstatymą padaryti gyvą. Jis nebuvo nusistatęs prieš įstatymus: "Nemanykite, kad aš atėjau įstatymų ar pranašų panaikinti; ne panaikinti atėjau, bet įvykdyti". Tas įvykdytas yra ne kas kita, kaip padaryti įstatymą gyvenimišką.

Nei Dievas, nei Bažnyčia nenori žmonių kankinti ar užkrauti tokias naštas, kurių jie negali pakelti. Savo dvasiniam gyvenimui tvarkyti mes turime aiškių direktyvų. Tai Dievo įsakymai ir Bažnyčios paskelbtos tikėjimo tiesos. Tačiau yra ir tokių disciplinariinių direktyvų, kurios net ir labai rimtiems teologams nėra aiškos, dėl kurių vyko ir

tebevyksta teologų diskusijos. Joks žmogus nėra įpareigotas laikytis neaiškių nuostatų. Tad ypač tokiais atvejais geriausia direktyva – jo paties sąžinė.

Manytume, kad baigiant vėl reikėtų prisiminti tą Aristotelio posakį, kuriuo ši straipsnį pradėjome. Jis išėjo gana ilgas, bet kažin ar skaitytojams kiek prasklaidė neaiškumus. Visiškas aiškumas čia, tur būt, neįmanomas. Trumpai galima dar pakartoti tik tai, kad apštamai reikia laikytis įstatymų, išskiriant tuos atvejus, kai raidinis įstatymo laikymasis prieštarautų sąžinei ir tuo pačiu Dievo valiai, kuri siekia gražaus žmonių sugyvenimo ir artimo meilės.

PASAULĖŽIURA DABARTINIAME PASAULYJE

LINAS SI DRYŠ

Argi ne nuostabu, kad anglų kalboje nėra atitinkamo žodžio mūsų *pasaulėžiūrai*? Gal tiksliausias vertimas būtų "world view", bet šitas žodis yra retai vartojamas ir yra daug siauresnės reikšmės negu *pasaulėžiūra*. Ne tik kasdieniniame gyvenime, bet ir filosofijoje anglų kalboje yra vartojami žodžiai "one's beliefs" ir "one's opinions" ten, kur mes vartojame žodį *pasaulėžiūra*. Bet argi tikėjimas ir pasaulėžiūra arba nuomonė ir pasaulėžiūra yra tas pats dalykas? Anaipol. Juk tikėjimas ir nuomonė yra visai skirtingos sąvokos. Tomas Akvinietis jau seniai išnagrinėjo šias keturias sąvokas: *pažinimą, intuiciją, galvojimą ir tikėjimą*. Šios sąvokos, jo teigimu, yra visiškai skirtingos. Ir tikrai, argi pvz. tikėjimas ir nuomonė gali būti tas pats dalykas? Juk tikėjimas yra pasitikėjimas ir priėmimas to, ko mes patys negalim aiškiai suprasti, o nuomonė yra tam tikras apie kurį nors dalyką sprendimas, kurį mes nutariame priimti ir paremti. Mūsų vartojamas žodis *pasaulėžiūra* apima visas tas keturias minėtas sąvokas, o taip pat dar ir jausmus bei kitas galias, kuriomis mes žvelgiame į pasaulį ir taip pat formuojame savo vidaus pasaulį.

Tad jeigu Amerikoje nėra šią sąvoką išreiškiančio žodžio, tai gal nėra susiformavusi ir sąvoka. Užtat būtų labai įdomu pažvelgti, dėl ko jos nėra ir kas užima jos vietą žmonių gyvenime. Juk iš pačios prigimties išplaukia pasaulėžiūros sąvoka. Pasaulėžiūros šaknų reikia ieškoti jau seniausiais amžiais, kai žmonės sąmoningai pastebėjo savo ir pasaulio padėtį, kai pradėjo stebėti ir galvoti apie tai, ką matė. Jau senovės graikų filosofas Anaksagoras sakė, kad žmogaus uždavinys yra matyti pasaulį ir visatą. Sokratas ir kiti filosofai vis pabrėždavo savo klausytojams: "Pažink save!" Graikai galvojo, kad šis principas

yra pagrindinis žmogaus gyvenime, kad be savo gyvenimo sąmonės ir supratimo neverta gyventi. Sokratas visuomet priminė žmonėms, kad jie išeitę iš savo apatijos ir negalvojimo, kad stebėtų pasaulį ir tuos dalykus, kurių pakankamai nepažįsta, nors gal ir mano, kad pažįsta. Tomas Akvinietis sakė, jog žmogaus didybė yra tai, kad jis yra "capax universi", t.y. pajėgus užčiuopti pasaulį. Žmogus gali ne tik matyti įvairius pasaulyje esančius dalykus bei reiškinius, bet ir suprasti jų esmę. Pažiūra į pasaulį, į visa tai, kas jame yra, išvelgti į jų esmę išplaukia iš žmogaus prigimties. Tai ir yra pasaulėžiūros susiformavimo pradžia.

Šios žmogaus galios yra ir poetų apdai nuotos. Jonas Aistis aiškiai išreiškia, kokios galios yra reikalingos poetui: "Jis (poetas) turi turėti įgimtą akylumą: turi matyti arba regėti aiškiai viską ir iš tos visumos pasirinkti pačius reikalingiausius ir būdingiausius dalykus. Jis turi kalbėti apie dalykų esmę ir dvasią, dėl to jokia pažinimo sritis jam negali būti svetima" (*Apie laiką ir žmones*, psl. 188).

Senųjų graikų idealas "pažinti save" nepasibaigė tik egoistiniu savęs pažinimu, bet juos vedė į visas pažinimo sritis, o ypač į tuos kelius, kuriais eidami jie galėjo daugiau sužinoti apie dievybę, nes šios žinios jiems buvo vertingiausios. Jų tikslas buvo įrašyti pasaulio grožį ir tvarką į savo sielą ir, pažįstant tikrovę, tapti geru žmogumi — ko kiekvieno žmogaus prigimtis reikalauja. Tas filosofiškas skatinimas objektyviai žiūrėti į tikrovę, pažinti save ir dievybę, atskleidžia žmogaus pareigas, nurodo reikalavimus, kuriuos žmogus turi išpildyti savo veiksmais. Sielos pagerinimas — senųjų graikų tikslas yra ir krikščionybės idealas. Tai yra aiškus supratimas, pasaulėžiūros išvystymas, žinojimas, ką, kaip ir kada

žmogus turi daryti, kol gyvena šioje žemėje.

Aiški pasaulėžiūra yra reikalinga ne tik filosofams, ji privaloma visiems. Jacques Maritain sakė, kad žmogus yra dvasiniu maistu mintas gyvulys. Iš to galima padaryti išvadą, kad žmogus, kuris nesirūpina dvasiniais dalykais ir jų nepriima, negalės augti, gyventi ir pagaliau mirti dvasiniu bado. Kiekvienas žmogus turi vartoti protą, formuoti pasaulėžiūrą ir neužmiršti tų dalykų, kurie maitina jo dvasią, jeigu nori būti pilnutinė asmenybė.

Prieš 2400 metų Pindaras sakė, kad žmogus turi pasidaryti tai, kas jis yra, tai reiškia, kad jis turi išvystyti, išstbulinti savo prigimtį, kad tikrai galėtų vadintis žmogumi. Jis turi užaugti, kaip medis; išsiskleisti ir pražysti, kaip gėlė. Fiziškai žmogus užauga be ypatingų savo pastangų, bet charakterį jis pats turi įsigyti didelėmis savo pastangomis. Tai labai aišku, pažvelgus į šventųjų gyvenimą. Visas vertybes žmogus turi matuoti krikščionišku mastu, suprasti, ką reikia daryti ir ko vengti. Bet žmogus, kuris negalvoja apie savo elgesį ir nesistengia formuoti savo dvasios, pasilieka vaikas visą gyvenimą — jis yra dvasinis neūžauga. Gali būti dar blogiau — jis gali tapti tikru barbaru, visiškai nekontroliuojančiu savo elgesio. Žmogus be pasaulėžiūros yra mėtomas pagal savo jausmus, atsitiktines mintis ir aplinkybes.

Taigi tarp žmonių, kurie yra normalūs ir pajėgūs protauti, skirtumas yra tas, kad vieni savo dvasines galias vartoja daugiau, kiti mažiau. Žinoma, ne visi turi tiek pat talentų, bet visi turi tiek "žmoniškumo", proto ir valios, kad gali stebėti save ir visą aplinką, žinodami, ką reikia daryti ir ko vengti. Viskas priklauso nuo to, kaip žmogus vartoja jam suteiktas vidines galias. Jis gali tapti barbaru ar šventuoju, kitų išnaudotoju arba artimo meilės herojum. Modernusis barbaras yra tas, kuris užkasa savo talentus, kad galėtų būti "toks, kaip visi kiti", kurie taip pat yra užkase savo talentus. Jis pasitenkina būti minios dalelė, eina ten, kur jausmai veda. Toks minia-

žmogis nestebi pasaulio, nes jo nemato. Jis negalvoja ir neieško tiesos. Jis visai nebando pažinti savęs. Dievo, pasaulio, nes mano, kad jau viską žino. Sis išdidumas ir yra jo pasaulėžiūra ar, teisingiau sakant, akumas. Jis trukdo ir kitiems siekti aukštesnių idealų.

Miniažmogio tikslai ir siekimai labai menki, egoistiški. Kilnus žmogus siekia aukštų idealų. Jis niekad nenurimsta, nori vis daugiau pasiekti, aukščiau pakilti. Jis tarnauja ir savo idealams, ir kitiems žmonėms. Šventojo idealai yra patys aukščiausi. Jo idealas reikalauja visų jų pastangų: mylėti Dievą visa širdimi, visu protu, visomis jėgomis.

Norint siekti aukštesnių idealų, aiški pasaulėžiūra yra būtinai reikalinga. Bet gali kilti klausimas, ar žmogaus charakteris nustato jo pasaulėžiūrą, ar pasaulėžiūra charakterį. Atrodo, kad yra abipusė įtaka. Tvirta charakterio žmogus lengviau susidarys aiškią pasaulėžiūrą, o tvirta pasaulėžiūra sustiprins jo charakterio bruožus.

Dabar vėl grįžkime prie pradžioje pateikto klausimo, dėl ko čia, Amerikoje, nėra anglų kalbos žodžio, atitinkančio mūsų žodį *pasaulėžiūra*. Argi modernusis žmogus nesugebėtų protauti? Ar jis nevartoja savo dvasinių galių? Gal jį nuo to sulauko šių dienų fizinės, ekonominės, socialinės ar politinės kliūtys? Tačiau kiekvienam turėtų būti aišku, kad tokių kliūčių negali būti, nes gal niekad istorijoje nėra buvusių tokių palankių sąlygų, kaip dabar. Modernusis laisvojo pasaulio žmogus nejaučia totalitarinių diktatūros varžtų, yra apsaugotas nuo daugelio pirmiau siautusių ligų, nuo bado, skurdo ir įvairių gamtos nelaimių. Atrodo, kad dabar turėtų būti geresnės sąlygos stebėti pasaulį ir ieškoti dvasinių vertybių.

Atrodo, kad žmonės laisvai, savo noru užmerkia akis aukštesniajai savo prigimčiai ir dvasiniams dalykams. Miniažmogis ignoruoja dvasią, tartum jos visai nebūtų. Bet kokia to ignoravimo priežastis, dėl ko jis visai negalvoja apie tai, kas reikalin-

giausia atsiskleisti jo žmogiškai prigimčiai? Gal visa to priežastis yra žmogaus tingėjimas, o gal jo noras būti visa ko centru, nepripažįstant Dievo?

Ispanų filosofas Ortega y Gasset taip pat nagrinėja šią problemą. Jis aiškina, kad praėjusį šimtmetį vakarų pasaulio gyventojai taip greitai dauginosi, kad nebuvo įmanoma jų persunkti tradicine kultūra. Žmonės dabar yra labai išlavinti visokiems techniškiesiems darbams, bet mokyklose tik labai paviršutiniškai pažvelgiama į turtinę vakarų kultūros tradiciją. Tik praktiškiesiems darbams išlavintas žmogus visai nepastebi ir nevertina tų dvasinių ir humanitarinių principų, kurie sukūrė ir išlaikė mūsų civilizaciją. Išsilaisvinęs iš kovos už būvį rūpesčių ir nusikratęs autoriteto, modernus žmogus panašus į išlepintą vaiką, kuris užsispyręs reikalauja visko, ko tik užsimano, nepaisant kitų žmonių ir neklaušant jų patarimų. Anot Ortegės, dabar tokie išlepinti vaikai vadovauja visuomenei.

Kokia yra tokių žmonių pasaulėžiūra? Ar jie apamai turi kokią nors pasaulėžiūrą? Jie labai mažai galvoja, yra egoistai ir vertina tik savo nuomonę. Jie neieško objektyvios tiesos, visai nebando gyventi pagal tam tikras taisykles, nepripažįsta jokių įsakymų, tad visai ir nesistengia susiformuoti kokią nors pasaulėžiūrą. Jis mano, kad jo turimos idėjos yra vienintelės teisingos. Savo idėjų teisingumo jis nesugeba įrodyti ir apginti protiniais argumentais, jis tik jų laikosi užsispyręs ir niekina kitus, kitaip galvojančius. Ortega prisimena visų smerkiamas nacių idėjas, bet taip pat klausia, ar panašios idėjos ne viešpatuoja ir dabar. Net kai kurie filosofai dabar save vadina neracionaliais žmonėmis ir neigia objektyvią tiesą. Praktiškai jie taip galvoja, kaip kai kurie paprasti žmonės, sakydami: "Gal tai yra bloga daryti tau, bet ne man". Kai kurie vis mėgsta kartoti, kad moralė nuolat keičiasi, todėl negalima įrodyti, kas yra gera, o kas bloga. Tu laikaisi savo tiesos, o aš — savo. Objektyvi, visiems galiojanti tiesa visiškai neigiama, tad nėra nė tiesa paremtos pasaulėžiūros.

Žinoma, visuomet buvo ir bus tokių žmonių, kurie, kaip ir Sokrato laikais, galvojo tik apie pinigą ir gyvenimo patogumus, visiškai užmiršę gyvenimo prasmę, bet įdomu paklausti, dėl ko ir kaip jų nusistatymas ir galvosena tapo visos visuomenės nusistatymu. Griežtieji mokslai beveik užėmė religijos vietą. Kiekvienas naujas išradimas atrodo kaip stebuklas. Tais rezultatais ir mokslo pažanga susižavėję kai kurie mokslininkai bandė griežtųjų mokslų metodus vartoti ten, kur jie visiškai netinka. Kai kuriuos iki šiol vartotus grynosios filosofijos metodus norima pakeisti grynai empiriniais metodais, neigiant visa tai, ko negalima įrodyti patirtimi ar apčiuopiamais bandymais. Pagaliau pozityvistai nutarė, kad tos sritys, kurios nepasiekiamos fizinėmis galiomis, visiškai neegzistuoja arba yra visai nesvarbios.

Pozityvizmo doktrina nepajėgė išspręsti kai kurių pagrindinių problemų, todėl filosofijoje ji nusmuko, tačiau visuomenėje šiais laikais pozityvistinis nusiteikimas tebedominuoja. To nusiteikimo visi esame daugiau ar mažiau paliesti. Dėl to dabar žmonės dažnai reikalauja konkrečių mokslinių įrodymų tokiems klausimams, į kuriuos atsakymą gali duoti tik tikėjimas. Kai tų įrodymų nepakanka, tai kaltė suverčiama tikėjimui ir nuo jo nutolstama. Tik tai, ką galima eksperimentais įrodyti, jie laiko objektyviu, o visa kita esą tik relatyvu. Tad jiems gėris ir blogis tampa taip pat relatyviais dalykais. Toks galvojimas visiškai sustabdo tiesos ieškojimą. Teologija ir filosofija taip galvojančiam žmogui tampa visiškai nereikalingos, beprasmės. Metafizikos mokslas visiškai ignoruojamas. Senieji filosofai, teologai ir mąstytojai praranda bet kokią reikšmę. Dabartiniai studentai jų visai nevertina. Kas dabar rimtai studijuoja Platono, Aristotelio, šv. Augustino, šv. Tomo Akviniečio, Maritaino doktriną? Daugiausia dėmesio dabar kreipiamą į griežtuosius mokslus. Studentai raginami išreikšti tai, "ką jie savyje jaučia", nepaisant to, kad jausmai be proto gali labai suklysti. Modernus studentas nebando sa-

MIŠRI ŠEIMA LIETUVIŠKOJE VISUOMENĖJE

(Pranešimas, skaitytas Jaunimo kongreso studijų dienosė Kent universitete)

ARTURAS HERMANAS

Šis mano pranešimas bus tik įvadas į diskusijas. Jame paliesiu šiuos klausimus:

1. Mišrių šeimų sukūrimo priežastys.
2. Mūsų visuomenės laikysena mišrių šeimų atžvilgiu.
3. Galimybės tarpusavio santykiams pagerinti.

Norintieji plačiau su mišrių šeimų problema susipažinti, gali pasiskaityti J. Girkiaus straipsnį "Mišrių šeimų tikrovė" ("Aidai", 1969 m., nr. 10).

MIŠRIŲ ŠEIMŲ SUKŪRIMO PRIEŽASTYS

Išėivijoje lietuviai daugiausia gyvena pavieniui nelietuviškoje aplinkoje. Jie, išskyrus keletą išimčių Amerikoje, nesudaro uždaros grupės svetimoje aplinkoje. Jaunimas, trūkstant lietuvių draugų, bendrauja su kaimynais nelietuviais. Studijos ir pro-

fesija jo pažintis su kitataučiais dar labiau išplečia. Sociologai sako, kad partneris dažniausiai randamas artimoje aplinkoje, draugų tarpe. Tad visai normalu, kad ir lietuviai, bendraudami su nelietuvišku jaunuimu, sukuria mišrias šeimas. Geresnėje padėtyje yra jaunimas, kurio bent tolimesnėje aplinkoje gyvena didesnis skaičius lietuviško jaunimo. Čia daug kas priklauso nuo to, kaip dažnai lietuviai susitinka ir kaip artimai draugauja. Vien tik savaitgaliniai ar dar retesni susitikimai žymiai nepakeičia mišrių šeimų proporcijos.

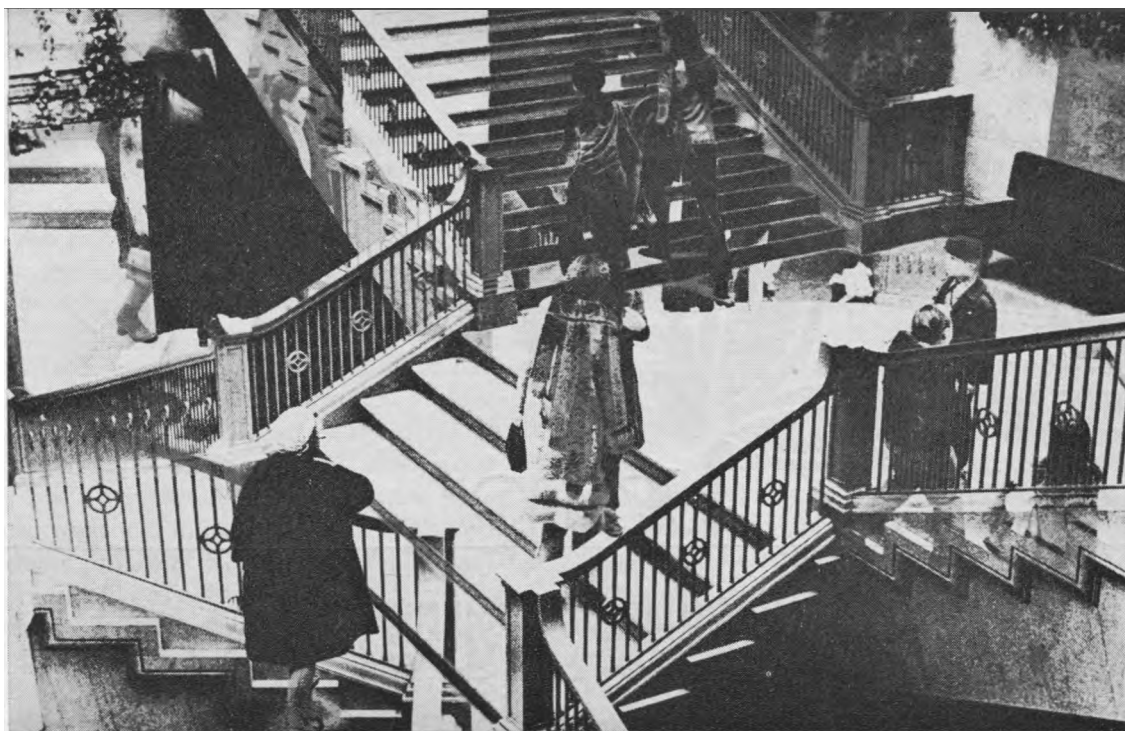
Partnerių išsilavinimas ir interesai turėtų būti panašūs, jei norima, kad šeima būtų laiminga, bet mažame lietuvių būrelyje ne taip jau lengva tokius partnerius susirasti. Manau, kad dar niekas nesusituokė

vęs pažinti, nebando savyje atskirti blogi nuo gėrio, nebando matyti visumos.

Kadangi pozityvizmas atsirado iš griežtųjų mokslų pervertinimo, pozityvistinis nusiteikimas yra priešingas protui. Pozityvistas yra šaltas ir bejausmis. Jis nesutiks nė su Aisčio žodžiais apie poeziją: "Jis (poetas) turi kalbėti apie dalykų esmę ir dvasią". Pozityvizmas neigia ir dalykų esmę, ir dvasią, nes jų negalima pamatyti ir iš-

matuoti. Paneigdami bet kokios objektyvios tiesos buvimą, pozityvistai tik juokiasi iš tų žmonių, kurie ieško dvasinių vertybių, stengiasi tobulėti ir siekti šventumo.

Šiomis klaidingomis pozityvizmo idėjomis užkrėstą moderniąją visuomenę galima išgydyti tik stipria inteligentiška, atvira laikui pasaulėžiūra. Tai yra vienintelis būdas žmogui eiti tobulyn ir tobulinti savo aplinką.

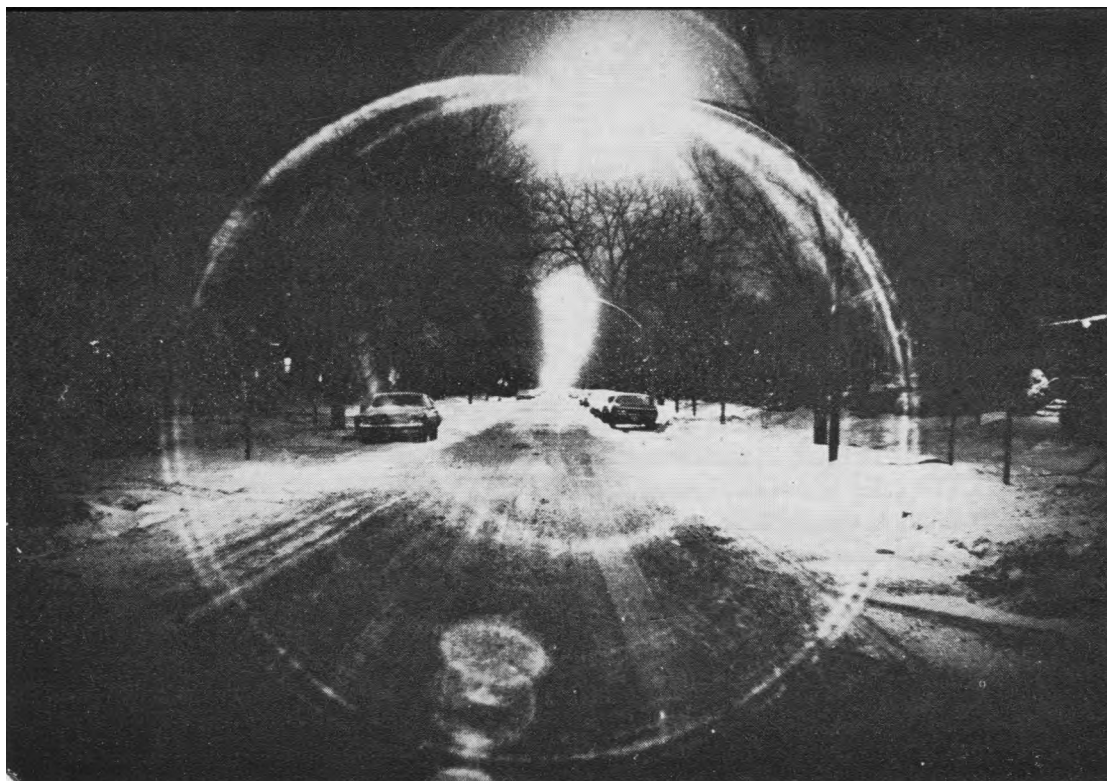
G. Mankus

Eksperimentas (1970)

G. Mankus

Iliustracija (1972)

P. E. Vitkus

Ateitis

Robertas Kunstmanas

Rankos

tik dėl to, kad partneris lietuvis. Tad nepakankama pasirinkimo galimybė ir priveda prie mišrių šeimų sudarymo.

Netrūksta atvejų, kad susidomima asmeniu, kuris ne taip artimai iš anksto pažįstamas. O lietuviai jaučiasi taip artimi, kad per draugystę, o gal ir dėl to, kad jų silpnybės jau iš anksto žinomos, dažnai neprieina prie intymiesnio bendravimo ir šeimos sukūrimo. Neretai lietuvių jaunimo tarpe susidaro tik "brolelio ir seselės" santykiai. O negi broleliui ar seselei kas norėtų galvelę susukti? Lietuvos kaimo posakis, kad trečio kaimo mergos pačios gražiausios (merginos apie vyrus to taip garsiai nesakydavo, bet, tur būt, panašiai galvodavo), nė mūsų pakitusioje visuomenėje teisingumo neprarado. O jeigu jau antras kaimas nelietuviškas, tai ko laukti iš trečiojo?

Įdomu, kad gana daug lietuvių jaunuolių, draugavusių su kitais lietuviais, nutraukia draugystę. Daugelis nusiskundžia, kad visuomenė nelaukia, kol tokia draugystė sutvirtės, bet jau beveik sutuokia iš anksto. Juos palydi geri patarimai, paraginimai ir plepalai. Tai suardė jau ne vieną besikuriančią lietuvišką šeimą, išardė ne vieną porėlę.

Gal ne tokį didelį, bet tikrai nepaneigiamą vaidmenį suvaidina noras išsprukti iš lietuviškos aplinkos. Kai kur, ypač jei vienoje vietoje susispiečia didesnis lietuvių telkinys, lietuviai savo tarpe užsidaro ir visa tai, kas svetima, su tokiu nepasitikėjimu pasitinka, kad atrodo, jog jie užsidarę tikrame gete. Jaunimas jaučiasi suvaržytas, nepatenkintas ir, radęs gerą progą, palieka šį getą. O susipažinimas su kitataučiais dažnai jiems padvelkia naujo oro srove. Tai dar labiau juos paskatina nutraukti visus ryšius su lietuviais.

MŪSŲ VISUOMENĖS LAIKYSENA MIŠRIŲ ŠEIMŲ ATŽVILGIU

Mišrios šeimos nenori būti lietuviškosios visuomenės tik toleruojamos, pakenčiamos, bet siekia būti pripažintos pilnaverčiais lietuviškosios visuomenės nariais, lygiai kaip ir kitos lietuviškos šeimos. Bet dabar lietuvių visuomenė ieško argumentų, nurodan-

čių pavojus mišrioje šeimoje. Sako, kad joje išigali barniai, nesantaika, lietuviškoji dalis neranda supratimo ir ilgai turi apsisivilti. Tokių perspėjimų, rašytų ar sakytų, netrūksta. Jau ir mišrios šeimos sukūrimas laikomas tik gašlių jausmų išdava, paklydimo ženklų, o grynai lietuviškos šeimos liaupsinamos, tyros meilės ir karšto patriotizmo aureole apglobiamos, visiems pavyzdžiu statomos. Tokia laikysena diskriminuoja mišrią šeimą, ragina lietuviškąją pusę nepasitikėti partnerio meile. Ji priverčia mišrias šeimas trauktis nuo lietuviškosios visuomenės.

Mišri šeima nori būti lietuviškame būryje ir lietuviškoje veikloje laikoma vienetu. Tačiau dažnai duodama suprasti, kad nelietuviškoji dalis lietuvių tarpe nepageidaujama, kad ji trukdo. Lietuviškoji visuomenė ir po vedybų elgiasi taip, lyg jų nebūtų buvę, arba šis šeimos sukūrimas yra tik laikinas reiškinys. Lietuviškoji dalis viliojama likti ir veikti lietuviškoje visuomenėje, o į nelietuvišką dalį nekreipiama dėmesio. Subuvimuose niekas nebando nelietuviškąją dalį užkalbinti, kalbama tik lietuviškai, nors žino, kad ji negali suprasti.

Yra atvejų, kad nelietuviškoji šeimos dalis nori prisidėti prie lietuviškosios veiklos, bet kadangi toji veikla vykdoma per organizacijas, tai reikėtų į jas įstoti. Tačiau pilnaverčiu nariu dėl kalbos nemokėjimo negalima tapti. Tad įmanoma perimti tik svečio vaidmenį, kuriam mielai perleidžiami tik juodi darbai: salių puošimas, pranešimų padauginimas ir pan.

Mišri šeima nori palaikyti draugiškus ryšius su lietuviškom šeimom. Ji nori būti kviečiama ir pati kviesti. Reikia pripažinti, kad tokie asmeniniai ryšiai dar lengviausiai palaikomi. Tačiau kartais pasitaiko, kad, sukūrus mišrią šeimą, santykiai su buvusiais draugais atšąla. Tai skaudžiausia lietuviškos dalies patirtis, jeigu ji praranda pirmąsčius ryšius su buvusiais draugais.

Lietuviškoji visuomenė laukia, kad lietuviškoji pusė savo partnerį sulietuvinatų ar bent aplietuvinatų. Tai laikoma lyg ir atsipirkimu už mišrios šeimos sukūrimą. J. Gir-

niaus teigimu, tai yra vienintelė mišrios šeimos forma, pateisinanti jos sukūrimą. Ši moralinė prievarta slegia mišrią šeimą ir gali net nesantaiką sėti.

Tas pat ir su vaikų auklėjimu. Viešoji nuomonė reikalauja juos auginti lietuviais. Bet tai ne visuomet mišrioje šeimoje įmanoma.

Nelietuviškoji dalis norėtų, kad ji nebūtų visuomenės prievartaujama būtinai šlietis prie lietuvių, atsisakyti savo tautybės ir draugų. Tik leisdami jai laisvai apsispręsti, galėsime tikėtis polinkio į lietuviškumą. Jau reikia būti dėkingiems, kad ji priima lietuviškosios dalies pastangas išlikti lietuviu ir stengiasi sudaryti sąlygas vaikus išmokyti lietuviškai. Per dideli lietuvių visuomenės lūkesčiai sudaro nereikalingą įtampą. O kokios nors vienos pavyzdingos mišrios šeimos iškėlimas ir kitų su ja lyginimas dar nepasako, kad tokių šeimų yra daug.

GALIMYBĖS TARPUSAVIO SANTYKIAMS PAGERINTI

Kai kurie mano, kad, panaikinus mišrių šeimų sukūrimo priežastis, ši problema savaime išsispęstų. Žinoma, būtų radikaliausią priemonę, jei lietuviai grįžtų į Lietuvą arba užsienyje sukurtų lietuviškus centrus bent su keliais tūkstančiais toje aplinkoje gyvenančių lietuvių. Bet dabar važiuoti į Lietuvą niekam noro nėra, o taip pat nėra polinkio buriuotis. Priešingai, matome, kad lietuviai vis labiau išsisklaido, keldamiesi gyventi į priemiesčius. Visos kitos priemonės, pvz. dažnesni lietuvių subuvimai ar lietuviškų organizacijų stiprinimas, gali tik nežymiai sumažinti mišrių šeimų skaičių. Žinoma, galima augančiam jaunimui vis kalti mintį, kad jis kurtų tik lietuviškas šeimas, kas dabar ir bandoma daryti, tačiau praktika rodo, kad tokiu būdu daug ko nepasiekama. Tad apsisaugoti nuo mišrių šeimų kūrimo neįmanoma, galima tik su jomis gyventi arba jas atstumti. Atrodo, kad vis dėlto norima su jomis gyventi. Tai jau būtų laikas imtis priemonių mišrioms šeimoms padėti įaugti į lietuvišką visuomenę.

Dažnai nelietuviškoji dalis nori išmokyti lietuvių kalbos, bet šiam tikslui trūksta gramatikų ir kitos medžiagos, tinkamos kita-taučiams mokytis lietuviškai. Ypač suaugusiems nėra tinkamų gramatikų ir kitokių vadovėlių mokytis lietuvių kalbos. Taip pat reiktų pagalvoti, ar nevertėtų suruošti kelių savaitių lietuvių kalbos kursų nelietuviams.

Gal būtų naudinga sušaukti mišrių šeimų suvažiavimą, kur jos galėtų aptarti savo problemas. Reiktų skirti bent vieną lietuvių laikraščio puslapį gyvenamosios šalies kalba, kad ir nelietuviška pusė galėtų skaityti. Žinoma, reiktų parinkti tokias temas, kad juos sudomintų. Stengtis rasti tokių veiklos sričių, kur galėtų dirbti abi pusės, pvz. pabaltiečių organizacijose.

Mišrios šeimos turėtų tarpusavy daugiau bendrauti. Sudarius vienminčių branduolį, būtų daug lengviau išspręsti šeimų problemas ir apsiginti nuo represijų. Lietuviškoji visuomenė turėtų atkreipti dėmesį į mišrių šeimų jautrumą. Jos taip yra jautrios, kad verčiau pasitraukia, bet ne kovoja. Juk tokios šeimos ir taip jau turi išspręsti daug daugiau problemų, negu vienatautės šeimos.

Galima labai abejoti, ar mūsų visuomenė mišrias šeimas kada nors laikys lygiomis su kitomis. Tad siūlyčiau nesiveržti būtinai į lietuviškąją visuomenę, nebandyti tapti jos pilnateise dalimi, bet apsvarstyti, ar nebūtų galima, lietuviškosios visuomenės periferijoje gyvenant, į savo rankas perimti kai kuriuos lietuviškuosius uždavinius, pvz. lietuvių kultūros platinimą gyvenamajame krašte, geresnių santykių sudarymą su gyvenamojo krašto visuomene ir t. t. Tad gal būtų geriau atsisakyti aktyvios lietuviškos veiklos lietuvių tarpe, o veržtis į gyvenamojo krašto visuomenę, stengiantis joje darbuotis lietuviybės gerovei. Juk lietuviškosios šeimos šią sritį yra apleidę. Mišrios šeimos galėtų tapti laidu, jungiančiu lietuviškąją visuomenę su gyvenamojo krašto visuomene. Turėtume būti atviri abiem pusėm, būti tikru buferiu, palaikan-

čiu ryšį tarp šių dviejų pasaulių, tačiau neleidžiančiu trintis.

Nuošaliai laikantis, bus galima lietuviškai visuomenei nurodyti jos klaidas, bus galima daug ramiau ir objektyviau spręsti tokias problemas, kaip ryšių palaikymas su Lietuva arba kontaktų plėtimas su gyvenamojo krašto oficialiaisiais organais.

Negalima tikėtis, kad mišrios šeimos lietuvybei kalnus nuvers, kaip jų nenuvers nė grynai lietuviškos šeimos. Jau daugelio ir lietuviškų šeimų vaikai nekalba lietuviškai ir nedalyvauja lietuviškoje veikloje. Tad nėra ko gėdytis nė mišrioms šeimoms, nėra ko save kaltinti ar leisti būti kaltinamoms.

REDAKCIJOS PRIERAŠAS

Šio straipsnio pradžioje pasakyta, kad tai turėtų būti tik įvadas į diskusijas. Kiek teko girdėti, po jo išsivystė smarkios diskusijos. Kitaip ir būti negalėjo. Daugelis šio straipsnio teigimų savaime turi sukelti diskusijas. Jo autorius yra pats sukūręs mišrią šeimą, dėl to kongreso rengėjai ir norėjo, kad šia jautria tema būtų kalbama iš praktikos. Žinoma, galėtų būti daug objektyvesnės išvados, jeigu kalbėtų įvairių šeimų atstovai: ir mišrių, ir grynai lietuviškų. Būtų gera, kad ir skaitytojai atsilieptų ir pasisakytų, kaip žiūri į čia pareikštas mintis. Kiekvienam aišku, kad, gyvenant išeivijoje, toli nuo savo tėvynės, lietuvybės išlaikymas nėra lengvas, bet jis yra dar sunkesnis mišriose šeimose. Žinoma, kad kiekvieną žmogų ir kiekvieną šeimą reikia gerbti, niekas neturi teisės kitų įžeidinėti ir niekinti, bet lietuvybės išlaikymo atžvilgiu mišrias šeimas laikyti lygiomis su kitomis nebūtų tikslu. Sutinkame, kad yra grynai lietuviškų šeimų, kurių vaikai daug blogiau lietuviškai kalba, negu kai kuriose mišriose šeimose, bet tai yra išimtys. Išimtis visuomet lieka išimtimi, ji niekad netaps taisykle. Lygiai panašia išimtimi reikia laikyti ir tas mišrias šeimas, kur vyras su žmona daug geriau sugyvena ir vienas kitą supranta, negu vienoj kitoj, grynai lietuviškoj.

Kažin ar visi žino, kad pvz. Amerikoje į lietuvių parapijas buvo įvesta anglų kalba

tik tada, kai susikūrė daugiau mišrių šeimų ir žymi parapijiečių dalis jau lietuviškai nesuprato. Jeigu nebūtų buvę mišrių šeimų, tai šiandien lietuvybės padėtis Amerikoje būtų labai skirtinga.

Autorius iškelia daug mišrių šeimų problemų ir, atrodo, kad bent dėl kai kurių linkęs apkaltinti mūsų visuomenę. Visuomenė tada yra tikrai kalta, kai tokias šeimas niekina ir visiškai nuo lietuviškosios veiklos atstumia, bet jeigu tokios šeimos nori būti visiškai lygiai traktuojamos, kaip ir kitos, tai svarbiausia sąlyga — išmokti ir kitai pusei savo lietuviškojo partnerio kalbą. Savaime suprantama, kad nemokantieji lietuviškai bus vengiami ir lietuvių subuvimuose, ir lietuvių organizacijose. Juk argi būtų logiška reikalauti, kad dėl vieno nemokančio lietuviškai visi subuvimo dalyviai būtų priversti kalbėti svetima kalba, kurios jie gal dar gerai nemoka? Ar būtų protinga, priėmus į organizaciją nemokantį lietuviškai, visos organizacijos ar kurio nors jos vieneto nariams kalbėti svetima kalba tik dėl to vieno nelietuvio? Tai būtų tikras stūmimas į kapą ir lietuvių kalbos, ir lietuvybės. Jeigu tarp susituokusiųjų yra tikra meilė, vieno kitam pagarba ir jo įsitikinimų įvertinimas, tai dėl ko jau būtų taip sunku išmokti ir vienas kito kalbą? Straipsnyje buvo skundžiamasi, kad nėra tam tinkamų knygų. Žinoma, ne visomis kalbomis turime tinkamų suaugusiems svetimtautiems gramatikų bei kitokių vadovėlių išmokti lietuvių kalbai, bet angliškai jau turime labai gerą knygą — "Introduction to Modern Lithuanian". Jeigu būtų norinčių mokytis lietuviškai, manau, būtų galima lengvai paruošti ir tinkamų vadovėlių. Jau nimo stovykloje teko sutikti vieną svetimtautį iš Pietų Amerikos, kuris neblogai kalbėjo lietuviškai. Kai nustebeję paklausiau, iš kur jis išmoko šią kalbą, jis šypsodamasis atsakė: "Iš jaunų mergaičių". Tad ar negalėtų lietuviškai išmokti vyras iš žmonos ar žmona iš vyro? Manychiau, kad juodu daugiau laiko drauge praleidžia, negu tas svetimtautis su "jaunomis mergaitėmis".

LIETUVIŲ TAUTOS KILMĖ

JONAS PUZINAS

ANKSTYVOSIOS LIETUVIŲ KILMĖS TEORIJOS

Amžių būvyje susidarė eilė lietuvių kilmės teorijų ir hipotezių. Šio klausimo tyrinėjimų istorijoje išskirtini du tarpsniai: 1. įvairių laikotarpių mėgėjų bandymai aiškinti lietuvių kilmę jų tuo metu turėtais duomenimis bei supratimu ir 2. mokslinių tyrinėjimų laikotarpis, kai lietuvių kultūros, kilmės, gyvenamųjų ribų ir kitos proistorinės bei istorinės problemos imta moksliskai nagrinėti kalbininkų, archeologų, istorikų. Jau nuo XIII a. lietuvių giminaičiai prūsai imta kildinti iš graikų. XIV a. pabaigoje ar XV a. pradžioje susidarė romėniškosios lietuvių kilmės teorija. Vėliau lietuviai kildinta ar artimai giminiuota su heruliais, slavais, trakais - frogais, gotais, hetitais ir kitomis tautomis. Tie visi išvedžiojimai, grįsti tam tikrais kalbos, senosios religijos ar papročių panašumais, nebuvo moksliskai paremti. Toms hipotezėms susidaryti didelės įtakos turėjo laiko dvasia ir ypačiai politiniai motyvai, vertę kelti lietuvių tautos garbę ir jos praeitį įterpti į senovėje pagarsėjusių tautų istoriją. Ir kitos tautos (vokiečiai, lenkai) siejo savo praeitį su senovėje išgarsėjusiomis tautomis ar jų iškiliais valdovais.

Išaugus archeologijos ir lingvistikos mokslams, ypačiai paskutiniaisiais dešimt-

mečiais, priešistorinės lietuvių kultūros, etnogenezės, gyvenamųjų ribų klausimai susilaukė rimto mokslinio svarstymo.

LIETUVOS GYVENAMUMO PRADMENYS

Kai pietinėse ir vakarinėse Europos srityse žmonės jau buvo įsikūrę maždaug prieš pusę milijono metų, Lietuvą ilgus amžius dengė ledynai. Tik ištirpus ledynams, maždaug prieš 16.000 metų Lietuvoje pasirodė pirmieji senojo akmens amžiaus (paleolito) kultūros žmonės. Jie buvo klajokliai, medžiotojai, žvejai ir augalinio maisto rinkėjai. Savo darbo įrankius bei ginklus gaminosi iš medžio, kaulo ir titnago. Etninė ankstyvųjų Lietuvos gyventojų kilmė nežinoma.

Viduriniame akmens amžiuje, arba mezolite (8.000 - 3.500 pr. Kr.), pagerėjus klimatui ir susidarius palankioms gyvenimo sąlygoms, Lietuvoje apsigyveno žymiai daugiau žmonių. Mezolite greta gyventa bent keletas klajoklinių etninių grupių, turėjusių ir kiek išsiskiriančią medžiaginę kultūrą. Vieni gyventojai buvo atvykę Lietuvon iš pietų vakarų (svidrinės kultūros žmonės), kiti — iš vakarinių sričių pietiniu Baltijos pakraščiu (maglemozinė kultūra). Tų etninių grupių tautinė priklausomybė neaiški, bet tie gyventojai sudarė pagrindą ankstyvajai naujojo akmens amžiaus, arba neolito (3.500 - 2.300 pr. Kr.), kultūrai.

INDOEUROPIEČIAI IR JŲ ATSIKĖLIMAS LIETUVON

Tarp 2.300 - 2.000 pr. Kr. į Lietuvą įsiveržia vad. virvelinės keramikos kultūra (pavadinta pagal molinių puodų pagražinimo būdą virveliniu raštu). Tai kultūrai būdingi akmeniniai laiviniai (laivėlio formos) kovos kirviai ir pilkapiai, kuriuose mirusieji laidojami nedeginti. Ta kultūra yra paplitusi labai didžiuliuose plotuose: nuo Juodosios jūros ir Balkanų pietuose, iki Volgos ir Kaspijos rytuose, iki Švedijos, Suomijos, Naugardo ir Viatkos šiaurėje ir iki šiaurinės Olandijos, šiaurės vakarų Vokietijos bei Jutlandijos vakaruose. Paskutiniuoju metu virvelinės keramikos kultūros šaknų ieškoma dideliuose Eurazijos plotuose nuo žemutinės Volgos baseino iki Kaspijos bei Aralo ežerų ir vakarinės Sibiro stepės. Iš ten ta kultūra plitusi į Balkanus, Egėjo jūros sritį. Vidurio Europą, Šiaurės Europą, Pabaltijį, Vidurio Rusiją ir kitur. Virvelinės keramikos kultūros išplitimas siejamas su didžiuoju indoeuropiečių kraustymusi. Pradžioje indoeuropiečiai sudarė gana vienybę protautę, kuri kalbėjo bendra indoeuropiečių prokalbe. Tarp 4.000 - 3.000 pr. Kr. indoeuropiečių prokalbė suskilo į dvi pagrindines tarmines grupes: *satemine* (iranėnų kalboje "šimtas" vadinamas *s a t e m*) ir *kentumine* (pagal lotynų žodį *c e n t u m* "šimtas"). Sateminę grupę sudarė: baltai (lietuvių, prūsų, latvių protėviai), slavai (bulgarai, rusai, lenkai, ukrainiečiai, čekai, slovakai, serbai, kroatai ir kt.), indai-iranėnai, armėnai, albanai, trakai, frigai ir kt. Hetitų kalba užima tarpinę vietą tarp sateminių ir kentuminių kalbų. Kentuminei grupei priklauso: graikai, italikai su eile vėliau išsivysčiusių romaniškų kalbų (italų, prancūzų, ispanų, portugalų, rumunų), keltai (gelai, bretonai), tocharai, germanai (vokiečiai, anglai, olandai, danai, švedai, norvegai, islandiečiai ir kt.). Kadangi lietuvių, prūsų, latvių kalbos yra išriedėjusios iš sateminės tarminės grupės, todėl jos turi daug bendrybių su indų sanskritu, su iranėnų, trakų, frigų ir slavų kalbomis. Tad tvirtinimai, kad lietuviai yra atvykę iš In-

dijos, ar kad senovėje yra buvusi baltų-slavų protautė, ar kad lietuvių protėviai yra buvę trakai bei frigai, neturi jokio pagrindo.

Ta indoeuropiečių grupė, iš kurios išaugo prabaltai, netrukus baltai, t. y. tiesioginiai lietuvių protėviai, apie 2.300 - 2.200 m. pr. Kr. nuo žemutinio Dniepro pasukę Baltijos link ir šiaurėje pasiekę net pietų vakarinę Suomiją, o antra visai gimininga grupė nuo vidurinio Dniepro nusikėlusi į aukštutinio Dniepro, aukštutinės Volgos ir Okos sritis. Vienur indoeuropiečiai aptiko iš senos čia gyvenusius europeidus (Lietuvoje, Prūsijoje), kitur — suomių - ugrų (estų, suomių, vengrų ir kt. protėviai) kilmės žmones. Lietuvoje ankstyvųjų gyventojų posluoksnius (substratus), yra buvęs plonas, todėl prabaltų kalbos sandarai nepadaryta didesnės įtakos. Baltų kalbos (prūsų, lietuvių, latvių) išlaikė daugybę senoviškų bruožų fonetikoje, morfologijoje, žodyne. Lietuvių kalba, išsaugojusi nuostabų kalbos senoviškumą, turi didelės svarbos lingvistikai. Todėl lietuvių kalba dėstoma daugelyje Europos ir JAV universitetų.

PRABALTAI IR BALTŲ TAUTOS BEI KILTYS

Indoeuropiečiams apsigyvenus tarp Dančigo įlankos ir Šventosios uosto bei gana dideliuose plotuose į rytus ir pietų rytus nuo dabartinės Lietuvos, netrukus susidarė atskira virvelinės keramikos kultūros grupė, kuri priskiriama *p r a b a l t o m s*. Kalbotyra nustatė, kad lietuvių, latvių, apie 1700 m. išnykusių prūsų, kuršių, žiemgalių, sėlių ir kitos kalbos ar tarmės tarpusavyje yra labai giminingos ir anksčiau jos sudarė vieną kalbą. Kadangi tos protautės vardas nėra paliudytas istorijos šaltinių, todėl tai protautei pavadinti lietuviai kalbininkai K. Jaunius ir K. Būga pasiūlė vardą *a i s č i a i*, pagal romėnų rašytojo ir istoriko Tacito minimas *A e s t i o r u m g e n t e s*. Tačiau mokslinėje literatūroje įsigalėjo vokiečių kalbininko G. H. Nesselmanno 1845 m. pradėtas vartoti vardas *b a l t a i*, sudarytas pagal Plinijaus Senojo raštuose minimą kažkokią didelę salą *B a l c i a a r B a l t i a*.

Apie 1.500 m. pr. Kr. jau susiduriame su visai susiformavusia baltų kultūra. Baltai yra buvę sėslūs, dirbo žemę, sėjo javus (sorą, miežius, kviečius, avižas), augino naminius gyvulius (arklius, galvijus, kiaules, avis, ožkas). Gyveno susibūrę mažais kaimais. Savo mirusiuosius laidojo nedegintus pilkapiuose ir plokštiniuose kapuose. Buvo įsigalėjęs gamtos kulias. Vyraujanti rasė — šiaurinė ir feliškoji. Baltai buvo išplėtę prekybinius santykius ne tik su skandinavinais kaimynais, bet ir su tolimais kraštais: Vidurio Europa, Graikija, Italija, Mažąja Azija. Svarbiausias baltų mainų objektas buvo gintaras, apščiai randamas nuo Vyslos žiočių iki pat Kuršo pajūrio Latvijoje. Gintarinių karolių surasta ir garsiuose Mikėnų (šiaurės rytiniame Peloponese) šachtiniuose kapuose, priskiriamuose, laikui apie 1.600 - 1.500 m. pr. Kr. Iš Vidurio Europos ir kitų kraštų daugiausia būdavo įvežamas žalvaris.

Apie 1000 m. pr. Kr. baltai kultūriškai, kiek vėliau ir kalbiškai, pamažu pradeda skilti į dvi pagrindines grupes: vakarinius ir rytinius baltus. Vakarinius baltus sudarė prūsai su eile kilčių (sūduviai bei jotvingiai, galindai, sembai, nadruviai, notangėnai, skalviai), rytinius — lietuviai, kuršiai, žiemgaliai, sėliai, latviai ir lietuviams artimiausi Padnieprio baltai, kurių vardai nėra paliudyti istorinių šaltinių.

Apie 600 m. pr. Kr. jau susiformuoja trys pagrindinės prūsų kiltys: sembai - notangėnai, sūduviai ir galindai, o rytinių baltų diferenciacija jau pastebima prieš pat Kristaus gimimą.

Baltų kultūra žalvario amžiuje (1.600 - 500 m. pr. Kr.) jau buvo gerokai sustiprėjusi. Dirbamos žemės plotai tolydžio didėjo, plėtėsi amatai ir prekybiniai ryšiai su kitais kraštais. Baltai žalvario amžiuje ir pirmaisiais amžiais po Kristaus buvo išplitę labai dideliuose plotuose. Apie tai liudija baltiškos kilmės vandenvardžiai (hidronimai), kita kalbinė medžiaga ir archeologiniai duomenys. Beieškodami baltų senųjų sodybų, didžiulį tiriamąjį darbą atliko įžymus lietuvių kalbininkas K. Būga, vokie-

čių slavistas M. Vasmeris, o paskutiniu metu rusų kalbininkai V. N. Toporovas ir O. N. Trubačiovas. Pagal kalbininkų tyrinėjimų duomenis, baltai šiaurės rytuose siekė aukštutinę Volgą, rytuose jie gyveno Aukštutiniame Padniepryje, Okos baseine, pietų rytuose baltai buvo išplitę iki dešiniojo Seimo upės kranto, pietuose ribaėjo maždaug iki Dniepro ir Desnos santakos ir į pietus nuo Pripetės. Nustatytas ir baltų sąlytis su Volgos ir vakarinių suomių kiltimis, iranėnais, trakais-dakais, slavais ir germanais. Susilaukė naujos interpretacijos ir baltų išplitimo vakaruose problema. Ligi šiol manyta, kad už Vyslos vakaruose baltai tesiekė Persontės upę Pamaryje. Naujaisi vietovardžių tyrinėjimai parodė, kad baltams giminingi vietovardžiai išplitę ne tik Vyslos, bet ir Oderio bei Elbės srityse. Kalbininkų išvadas iš dalies patvirtina archeologiniai duomenys, tačiau baltų išplitimo problema tose srityse tebelaikia nuodugnių tyrinėjimų. Beaiškinant jotvingių genezę, jų giminybę su kitais baltais ir beieškant jotvingių gyventų plotų priešistoriniais laikais, gražių rezultatų pasiekė lenkų tyrinėjimai Suvalkų srityje.

LIETUVIAI IR JŲ GIMINAIČIAI ISTORIJOSE PRIEANGYJE

Ryšium su gintaro prekyba ir baltai patenka istorijos švieson. Romėnų istorikas Plinijus Senasis (miręs 79 m. po Kr.) savo "Naturalis Historiae" duoda įdomių žinių apie gintaro kilmę ir prekybos kelius, kuriais gintaras buvo gabenamas į Romą. Netrukus romėnų rašytojas ir istorikas Kornelijus Tacitas 98 m. po Kr. parašytame veikle "Germania" pirmą kartą pamini aisčius (Aestiorum gentes). Graikų geografas Klaudijus Ptolomėjus (miręs apie 178 m. po Kr.) savo geografijoje ir žemėlapyje sumini dvi baltų gentis — sūduvius ir galindus. Vėliau, ryšium su skandinavinių germanų (vikingų) ir vokiečių ekspansija į Pabaltijo kraštus, istoriniuose šaltiniuose iškyla šios baltų tautos ir kiltys: IX a. — prūsai, apie 870 m. — žiemgaliai, apie 875 m. — kuršiai, 983 m. — jotvingiai, 1009

m. — lietuviai, 1040 m. — latgaliai, 1058 m. — galindai prie Maskvos, apie 1075 m. — sembai, 1208 m. — sėliai, 1240 m. — skalviai, apie 1250 m. — nadruviai ir t. t.

Pradedant II-ju amžiumi ir baigiant istorinių laikų pradžia (apie 1200 m.), beveik visame baltų gyvenamajame plote (ypačiai Prūsiose, vakarinėje ir vidurinėje Lietuvoje, Kurše ir Žiemgaloje) išsivystė nepaprastai turtinga ir savarankiška kultūra. Visame baltų krašte klestėjo amatininkystė. Kapi-nynuose gausu žalvarinių, sidabrinių ir pasidabruotų papuošalų, darbo įrankių, ginklų. Gausiomis įkapėmis išsiskiria kapai kalba apie socialinę diferenciaciją. Išskyla sritiniai valdovai. Nuo IX a. prasideda politinė konsolidacija. Vadovaujamą vaidmenį vaidina lietuviai, kurie sujungia įvairias giminingas gentis ir ima vykdyti organizuo-

tus karinius žygius į rusų žemes. 1251 m. Mindaugas tampa pirmuoju Lietuvos karalium. Atsispiriama Vokiečių Ordino nukariaujamiesiems žygiams ir Vytauto laikais pasiekiamas aukščiausias Lietuvos galybės laipsnis. Lietuvos imperija išplinta nuo Baltijos iki Juodosios jūros.

REDAKCIJOS PRIERAŠAS

Šia tema prof. J. Puzinas skaitė paskaitą Jaunimo kongreso stovykloje, Kanadoje. Čia pateikėme tos paskaitos santrauką. Manome, kad jaunimui šios žinios apie lietuvių tautos kilmę bus naudingos. Dažnai jam tenka bendrauti su svetimtaučiais, kurie labai maža nežino apie mūsų tautą, jos kilmę ir kalbą. Čia pateikta pakankamai medžiagos, kuria pasinaudodamas mūsų jaunimas galės kitus supažindinti su lietuvių tautos kilmę.

KAIP JAUNIMAS GALVOJO PRIEŠ PENKIOLIKA METŲ

Pernai "Laiškų Lietuviams" birželio mėnesio numeryje buvome idėję straipsnį "Kaip galvoja jaunimas", kuriame buvo aprašytas jaunimo suruoštas simpoziumas, svarstant kai kuriuos religinius ir moralinius klausimus. Ten buvo keletas labai radikalių jaunimo pareikštų minčių, kurios nugąsdino vyresnius. Dabar atsitiktinai teko surasti kelis rašinėlius, rašytus prieš penkiolika metų kandidačių į vyresniąsias skautes. Jos tada buvo maždaug 17 metų amžiaus, dabar visos ištekėjusios ir laimingai gyvena. Čia perspausdiname tuos rašinėlius, norėdami, kad visi pamatytų, kaip tada jaunimas galvojo. Dar tik penkiolika metų praėjo, bet jo galvosena labai pasikeitė. Žinoma, tų mergaičių pavardžių neminėsimė.

Redakcija

SUŽADĖTUVIŲ LAIKOTARPIS IR SUŽADĖTINIŲ SANTYKIAI

Religija pataria rinktis gyvenimo draugą gerai apsigalvojus ir neskubant, nes skubios vedybos dažnai pasibaigia skyrybo-

mis. Yra jaunuolių, kurie "įsimyli" iš pirmo žvilgsnio, pabėga iš namų ir veda. Tik po vestuvių jie lyg atsibunda ir pamato, kad nieko nėra, kas juodu rištų. Vienintelė išeitis — skyrybos. Todėl Bažnyčia pataria geriau pažinti savo busimąjį gyvenimo draugą, jo būdą, palinkimus ir apamai jo dvasinį pasaulį. Tačiau ji griežtai uždraudžia priešvedybinių lytinių santykiavimą. Kodėl?

Būtų klaidinga manyti, kad seksualinis santykiavimas yra kas nors bloga. Priešingai, tai yra teisėtas ir geras dalykas, skirtas žmonijos dauginimui. Pagrindinis vedbinio gyvenimo tikslas ir yra žmonijos dauginimas, tad ir tas santykiavimas jiems yra geras ir gražus. Priešvedybinis laikotarpis nėra skirtas tam tikslui, todėl ir lytinis santykiavimas čia yra neleistinas, nes tas laikotarpis nėra skirtas vaikų gimdymui ir auklėjimui, o tik geresniam susipažinimui. Net ir tuo atveju, jei priešvedybinis santykiavimas būtų leistas, jis nieko nepadėtų, tik pakenktų, ypač mergaitei. Kai kas sako, kad būtų naudinga prieš moterystę išmėginti ir lytinius santykius, bet kas paskui

norėtų vesti "išmėgintą" mergaitę ar tekėti už "išmėginto" berniuko, jeigu juodu nesusikurtų šeimos?

VEDUSIŲJŲ SANTYKIAI

Nors pagrindinis moterystės tikslas yra žmonijos dauginimas, tačiau kai kurie vaikus laiko įkyria šeimos našta ir stengiasi jų vengti. Vieni sako, kad jų materialinė padėtis neleidžia turėti vaikų, kiti nenori vargo, bet siekia tik polinkių patenkinimo. Popiežius Pijus XI savo enciklikoje "Casti connubii" į tai atsako: "Jokia priežastis, kad ir kaip svarbi bebūtų, negali padaryti daikto padoriu ir suderinamu su prigimtimi, kai jis pats savyje yra priešingas prigimčiai. Kadangi moterystės aktas savo prigimtimi skiriamas vaikams gimdyti, tai visi, kurie juo naudodamiesi sąmoningai pasirūpina atimti jam prigimtinę galią, elgiasi prieš prigimtį ir daro tai, kas savyje yra biauuru ir neleistina".

Tačiau yra leista naudotis vadinamuoju "kalendorium", nes tai nėra priešinga prigimčiai. Pijus XI sako: "Nenusikalsta prigimčiai tvarkai tie sutuoktiniai, kurie naudojami savo teisėmis visai padoriai ir natūraliai, nors nauja gyvybė negali užsimegzti dėl kai kurių laikinų ir natūralių trūkumų". Bet daugelis tai laiko netikra ir varginančia priemone, tad vartoja kitas priemones, pvz. vaistus ir kt. Kaip jau minėta, jokia priežastis blogo veiksmo negali padaryti geru. Ir ne tik moralė bei etika smerkia dirbtines priemones vaikams išvengti. Panašiai kalba ir medicina. Dame Mary Scharlieb rašo, kad dirbtinių priemonių vartojimas dažnai daug žalos padaro moters nervų sistemai, o taip pat kartais padaro ją visai negalinčią tapti motina.

IŠTIKIMYBĖ

Yra sakoma, kad kartais moteris, laikydamasi Bažnyčios įsakymų, negali patenkinti savo vyro. Tokiu atveju, vyras tampa neištikimas, kyla nesantaika ir net skyrybos. Tad ką tokiu atveju daryti? Pijus XI enciklikoje "Casti connubii" taip rašo apie ištikimybę: "Ištikimybę sudaro tvirtas abiejų šalių moterystės sutarties laikymasis. Iš

visa to, kas dieviškųjų įstatymų patvirtinta ir sutartimi priklauso antrai šaliai, negalima nieko nei atsakyti jai pačiai, nei kam nors trečiam perleisti. Net pačiam vyrui ar žmonai nėra leistini tie dalykai, kurie, būdami priešingi Dievo teisėms ir įstatymams, o ypač nesideriną su santuokine ištikimybė, negali būti leidžiami".

Taigi vyras neturi jokios teisės reikalauti to, kas yra prieš Bažnyčios įsakymus. Dievo ir Bažnyčios įsakymai turi būti pirmiausia vykdomi, o kas jiems priešinga turi būti atmesta, nežiūrint kokios bebūtų priežastys.

SKYRYBOS

Moterystė yra teisėta vyro ir moters sąjunga bendram gyvenimui. Jos esmė yra dviejų vienumas, t. y. visiškas nenutraumiamas kūniškai dvasinis vienumas. Moterystės vienumas ir nesuardomumas yra dvi pagrindinės jos savybės. Tai yra išreikšta ir Šv. Rašte: "Du bus vienas kūnas" ir "Ką Dievas sujungė, žmogus teneperskiria". Šv. Povilas sako, kad moterystė yra šventas ženklas, Kristaus ir Bažnyčios vienybės simbolis. Dievas jai suteikia ypatingų malonių, kad žmogus šiuos reikalavimus galėtų įvykdyti — jis padaro moterystę šventu, malonę teikiančiu ženklu, t. y. sakramentu. Tad vyro ir moters sąjunga privalo būti patvari, gryna ir šventa.

Tikros moterystės nėra Bažnyčia nutraukti negali, bet gali tik duoti leidimą atskirai gyventi visiško nesugyvenimo ir nesutartimo atveju. Jeigu bažnytinis teismas kada nors kokią moterystę anuliuoja, panaikina, tai reiškia, kad tikros moterystės ten niekad ir nebuvo, nes vyro ir moters sutarčiai trūko kokio nors esminio elemento.

NESUBRENDUSIŲJŲ VEDYBOS

Sunku tikėti, kad šeima būtų laiminga ir pastovi, jeigu ją sukuria per daug jauni, nesubrendę. Tarp jų dažnai nebūna tikros meilės, o tik laikinas išimylėjimas. Išimylėjimas ir meilė yra du labai skirtingi dalykai. Išimylėjimas tai yra grynai egoistinis noras būti kartu su kitu žmogumi, kuris tau patinka, yra įdomus ir tu trokšti jam laimės

ne daugiau, kaip pats sau. Tačiau jei tu nors kartą mylėjai žmogų labiau už save, tu žinai, kas yra meilė. Meilė turi būti paremta ne vien kūnišku, greit nykstančiu patrauklumu, ne tik maloniais žodžiais, bet turi remtis stipriu sielos palinkimu ir yra patvirtinta darbais. Tokie jaunuoliai, kurie vedė tik iš įsimylėjimo, bet be tikros meilės, laimingi niekad nebus. Vietoj tikros ir pastovios meilės jie buvo pasistatę tik kažkokiu neaiškiu palinkimu paremtą namą ant smėlio. Aišku, toks namas, anot Kristaus, greitai pajudės ir sugrius, kai tik jį ištiks pirmas didesnis nelaimių sukūrys. Jeigu juodu negalės sugyventi ir turės skirtis, tai tą savo pirmutinį neapgalvotą žingsnį turi apgailėti ir prisiimti užtarnautą bausmę — gyventi be teisės sukurti kitą šeimą. Kurti iš naujo su kitu šeimą nepatartina dar ir dėl to, kad niekas negali garantuoti, ar ir toji šeima taip nesugrius, kaip ir pirmoji.

RELIGIJOS IR TAUTYBĖS SKIRTUMAI

Geriausią būtų vengti intymesnių draugysčių su skirtingos religijos ar skirtingos tautybės asmenimis. Nors pasitaiko mišrių šeimų, kurios gerai sugyvena, bet tokiam sugyvenimui reikia daug daugiau pastangų. Tarp dviejų žmonių ir taip jau yra daug visokių skirtumų, tad kam dar tuos skirtumus didinti religijos ir tautybės skirtumais? Jeigu žmogus nuo mažens yra išauklėtas tam tikros religijos ir tautybės rėmuose, tai jis gerai nesupras kito, o jo taip pat nesupras kitos religijos ar tautybės asmuo.

Bet jeigu jau taip įvyko, kad tenka kurti mišrią šeimą, tai reikia gerai apgalvoti ir pasiryžti ne tiek žiūrėti į skirtingumus, kiek į tai, kas yra bendra. Reikia daug pastangų, kad nematytum tų plyšių, kurie savaime atsiras tarp tokių dviejų asmenų. Nebus lengva tuos plyšius mažinti, užlyginti, vienas kitą suprasti ir jo skirtingus įsitikinimus gerbti.

BEVAIKĖS ŠEIMOS

Negalėjimas turėti vaikų nėra pakankama priežastis anuliuoti teisėtai sukurta moterystę. Be abejo, yra didelis smūgis norintiems aginti šeimą, kai sužino, kad jie nie-

kad negalės turėti savo vaikų. Bet nusiminti nėra ko. Juk galima išūnyti vaikų, kiek nori. Taip pat moterystė turi ir kitų tikslų, ne tik vaikų gimdymą ir auginimą. Vedušieji turi vienas kitam padėti, vienas kitą remti, ypač sunkiomis gyvenime valandomis arba senatvėje.

MOTINOS IR KŪDIKIO GYVYBĖS

KLAUSIMAS

Dievas suteikė pirmajam žmonių gyvybę. Jis davė žmogui galią būti jo įrankiu ir kurti žemėje naujas gyvybes. Ne tik galią davė, bet ir įsakymą veistis ir daugintis. Mūsų gyvybė yra Dievo nuosavybė. Jis sau pasiliko teisę pasišaukti mus pas save, kada tik nori. Mes neturime jokios teisės nei į savo, nei į kito žmogaus gyvybę. Nors motina ir dalyvauja naujo žmogaus kūrime, bet kai ji kėsina į tą jaunutę gyvybę, kuri yra žmogiška gyvybė nuo pat pradžios, nežiūrint kiek beišsivystęs būtų tas mažutis kūnelis, tai ji tartum taria Dievui: "Aš imu tavo nuosavybę ir darau su ja tai, kas man patinka. Aš nepaisau tavo įsakymų, nes aš geriau žinau, ką turiu daryti!"

Dievas, kuris yra Meilė ir Gėris, neduotų žmogui tokio įsakymo, kuris būtų jo ne-naudai. O penktasis Dievo įsakymas draudžia žudyti bet kurį žmogų. Tuo labiau, kodėl motina turėtų žudyti savo nekaltą, bejėgį kūdikį? Jei motina miršta gimdydama, ji miršta kaip didvyrė. Ją gerbs ir vyras, ir likusieji vaikai, jos atminimas bus visada šviesus. Bet daug dažniau miršta motinos, mėgindamos nužudyti kūdikį, negu šiaip gimdydamos. O tada ji miršta su savo kūdikio krauju ant sąžinės. O jeigu motina ir nemiršta, tai dažnai taip suardo savo sveikatą, sudrumsčia visam gyvenimui sąžinę, sumažina vyro pagarbą ir kartais pasilieka negalinti turėti daugiau vaikų, jeigu ir norėtų.

Labai abejotina, ar motina, kuri taip niekina Dievo įsakymus, sugebės išauklėti savo vaikus, kad jie gerbtų religiją ir Dievo įsakymus. Ar motina, kuri be jokio pasigailėjimo nužudė savo vaiką, sugebės mylėti kitus?

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAS YRA VYTIS?

Turime du žodžius, kuriuos vardininke vienodai rašome, bet kurių reikšmė yra visiškai skirtinga: *vytis*, *-čio* ir *vytis*, *-ies*. *Vytis*, *-čio* yra vyriškosios giminės, pirmajame skiemenyje kirčiuojamas žodis, kuris reiškia raitą senovės karžygį — mūsų tautos herbą. Jau ir mūsų konstitucijoje būdavo rašoma, kad Lietuvos valstybės ženklas yra *baltas vytis* raudoname dugne. Taip pat mes turime vyčio *kryžių*. *Vytis*, *-ies* yra mo-

teriškosios giminės, paskutiniame skiemenyje kirčiuotas žodis, kuris reiškia rykštę, virbą, pvz.: Prisikirto vyčių tvorai tverti.

Tai atrodo labai aišku ir paprasta. Vis dėlto daugelis galvoja, kad mūsų tautos herbas yra moteriškosios giminės, nuolat tenka išgirsti sakant: *vyties kryžius*, *vyties ženklas* ir pan. Čia, išėivijoje, šiuo vardu yra pavadinti du žurnalai. Lietuvos vyčiai leidžia "Vytį", o akademikai skautai — "Mūsų Vytį". Kai šių žurnalų vardai rašo-

KĄ KUNIGAS NUSIMANO APIE ŠEIMOS PROBLEMAS?

Dažnai apie šeimos problemas mums kalba kunigai, bet kai kurie žmonės kelia klausimą, ar kunigas yra kompetentingas apie tai kalbėti, pats neturėdamas šeimos. Argi jis gali suprasti šeimų problemas? Apie tai daug geriau galėtų kalbėti pasauliečiai, kurie yra sukūrę šeimas. Jie kalbėtų iš praktikos. Bet neturėjimas savo šeimos jokių būdu žmogaus nediskvalifikuoja kalbėti apie šeimų problemas. Priešingai, žiūrint iš šalies, galima daug objektyviau spręsti. Kiekvienas žmogus yra daugiau ar mažiau šališkas, kai reikalas liečia jį patį, tad kunigai gali daug šalčiau pažiūrėti į visus šeimos rūpesčius ir bėdas. Juk susirgę mes kreipiamės į gydytoją, kuris ta liga

visai nėra sirgęs, bet kuris yra pasiruošęs savo užsiėmimui. Kunigai taip pat ilgą laiką mokosi ir ruošiasi, kad galėtų padėti šeimoms išspręsti visokius rūpesčius, nors patys jų nėra turėję. Neturėdami savo šeimų, jie gali daugiau dėmesio skirti kitų šeimoms. Kunigai remiasi ilgų šimtmečių Bažnyčios patyrimu, o ne tik vieno žmogaus ar vienos šeimos. Kunigo pastoracinis darbas ir susitikimas su daugeliu šeimų suteikia jam daug patyrimo. Jis, dirbdamas savo darbą, tampa šios srities specialistu ir, remdamasis taip pat pastoviais Dievo įsakymais bei Bažnyčios mokslu, gali išspręsti tokias problemas, kurios pasauliečiams gali atrodyti neišsprendžiamos. Jis rūpinasi ne savo, bet kitų šeimomis, nešdamas joms šviesą ir gerį.

mi vardininke, tai nėra jokios problemos, bet kai norima pavartoti kitą linksnį, tai iš-einama į lankas, pvz. sakoma arba rašoma: "Mūsų Vyties" žurnalas; Jau išėjo naujas "Vyties" numeris ir t. t. Čia turėtume rašyti ir sakyti: "Mūsų Vyčio" žurnalas; Jau iš-ėjo naujas "Vyčio" numeris ir pan.

RADIJAS IR FILMAS

Tai yra kiti du žodžiai, kuriuos kai kas laiko moteriškosios giminės žodžiais, sakydami *radija* ir *filma*, bet jie abudu yra vyriškosios giminės. Pirmiau daug kas varto-davo svetimą, nekaitomąją *radio* formą, sakydami: pirkau *radio* aparatą, klausausi *radio*, girdėjau per *radio* ir t. t. Paskui, kai kalbininkų buvo nurodyta, kaip ši žodį rei-kėtų vartoti, kai spaudoje jau buvo taisyk-lingai rašoma "pranešti per *radiją*", "kal-bėti per *radiją*", tai kai kurie pradėjo ma-nyti, kad čia yra moteriškosios giminės žo-dis — *radija*, -jos. Bet taip sakoma tik kai kuriose tarmėse. Šis žodis bendrinėje kal-boje yra vyriškosios giminės — *radijas*, -jo. Nekaitomąją svetimą formą *radio* tevar-tojame sudėtinuose žodžiuose, pvz. *radioak-tyvumas*, *radiotechnika* ir pan.

Taip pat ir svetimos kilmės žodis *filmas* mūsų bendrinėje kalboje yra vyriškosios giminės, tad nesakykime "mačiau dvi gra-žias filmas", "einu pažiūrėti neseniai pra-dėtosios rodyti filmos", bet: "mačiau du gražius filmus", "einu pažiūrėti neseniai pradėtojo rodyti filmo".

ATMINTIS IR ATMINIMAS

Kapinėse dažnai tenka matyti ant pa-minklų tokius užrašus: "Amžinos atminties tėvui"; "Amžinos atminties Jonui Petraičiui". Čia žodis *atmintis* visai netinka. *Atmintis* yra žmogaus dvasinė galia, sugebėjimas atsiminti praeities įvykius. Tad, žinant šio žodžio prasmę, minėtuosiuose sakiniuose lyg būtų norėta išreikšti, kad tėvas ar Jonas Petraitis, kuriems tie paminklai pastatyti, turėjo labai gerą atmintį, amžinai viską at-simindavo. Bet kiekvienam aišku, kad ten ne tai buvo norėta pasakyti. Tų mirusiųjų artimieji norėjo pareikšti, kad jie visuomet juos prisimena, kad tie paminklai pastatyti

jų amžinam prisiminimui, amžinam atmini-mui. Tad taip ir reikėtų rašyti. Kartais ir ko-kią nors knygą ar kitą dovaną kam nors duodant, užrašoma: "Ilgai atminčiai". Ir čia reikėtų rašyti: "Ilgam atminimui". Juk pa-minklus statome ir dovanas duodame ne kokiai nors atminčiai, bet kokio nors as-mens prisiminimui, atminimui.

ŠŪKIS AR OBALSIS?

Kiekviena ideologinė organizacija pa-prastai turi pasirinkusi kokį nors posakį, iš-reiškiantį jos ideologijos pagrindus. Šiuos posakius pirmiau imta vadinti įvairiais ne-lietuvių kilmės žodžiais: *lozungais*, *devi-zais*, *obalsiais*. *Lozungas* ir *devizas* buvo re-čiau vartojami, bet *obalsis* labai įsigalėjo. Tačiau ir *obalsis* yra nevartotinas, nes tai yra hibridinis vertinys, sudarytas pagal lenkų kalbos pavyzdžius, kaip aiškina Pr. Skardžius (*Gimtoji Kalba*, 1965 m., nr. 3-4, psl. 53). Taigi mūsų *obalsis* sudarytas iš lenk. priešdėlio *o* ir savo žodžio *balsis*. Žo-dis, kurio dalis yra sava, o kita dalis nesa-va, vadinamas mišiniu, hibridu, ir dėl to laikomas netaisyklingu. Tokių mišinių tu-rime ir daugiau, pvz. *dasakyti*, *darašyti*, kur priešdėlis *da-* yra slaviškas, arba *langiny-čia*, *druskinyčia*, kur priesaga *-inyčia* yra slaviška.

Vietoj *obalsio* lietuvių kalboje jau seniai vartojamas geras savas žodis *šūkis*. Dau-gelis mūsų organizacijų dabar ši žodį ir te-vartoja, atsisakę seniau vartoto *obalsio*. Tačiau su tam tikra problema susiduria skautų organizacija. Mat, skautai turi du skirtingus šūkius. Pirmiau skautai sakyda-vo, kad jų obalsis yra "Dievui, Tėvynei ir Artimui", o šūkis — "Budėk!" Vėliau, kai kalbininkų buvo priminta, kad obalsis yra nevartotinas žodis, tai pradėta sakyti, kad skautų *šūkis* yra "Dievui, Tėvynei ir Arti-mui", o *pošūkis* — "Budėk!" Pr. Skardžius mano, kad "Budėk" galėtų būti vadinamas *šūksniu*. Tačiau atrodo, kad nei *pošūkis*, nei *šūksnis* nėra populiarūs terminai, labai ma-ža vilties, kad jie skautuose prigyti, jiems patiktų ir būtų prasmingi. Bet gal čia visai be reikalo ieškoma kokių nors įmantrių žo-

PUTINO ATMINIMUI

A. TYRUOLIS

Lygiai prieš penkerius metus žemės kelionę baigė žymusis mūsų poetas Putinas

— Vincas Mykolaitis. Ateinančiais metais jis būtų sulaukęs 80 metų, bet šešerių metų tarpas skyrė jį nuo tos ribos. Iš pirmųjų "Vainikų" antologijos (1921 m.) dalyvių, kurių tarpe Putinas užėmė gan svarią vietą, gyvas beliko vien Mykolas Vaitkus, sėkmingai besivarąs į 90-ji gimtadienį ateinančiais metais, ir Tyrų Duktė — Buivydatė.

Nors įsakmiai ir nenurodyta, bet greičiausiai ryšium su minėta Putino mirties penkerių metų sukaktim laisvajame pasaulyje pasirodė du su jo vardu susiję leidiniai — Putino eilėraščių rinkinys "Rūsčios dienos" ir "Laiškai Australijon sesei Magdalenai Slavėnienei ir jos šeimai" (1957-67). Meskim kad ir trumpą žvilgsnį į šiuos leidinius.

"Rūsčių dienų" leidimą parūpino Pedagoginis Lituanistikos Institutas (Mažosios

džių. Juk tuo "Budėk" skantai sveikinas, tad ar nebūtų geriausia ir paprasčiausia, o taip pat ir tiksliausia, jį vadinti skautų *pasisveikinimu*? Taigi šią skautų problemą būtų galima išspręsti labai gražiai, sakant, kad skautų šūkis yra "Dievui, Tėvynei ir Artimui", o pasisveikinimas — "Budėk!"

bibliotekos serijoje), redagavo neseniai miręs to instituto direktorius Domas Velička, prieš ketverius metus Putino mirties metinių proga išleidęs jo poetinį kūrinį "Vivos plan-go". "Rūsčių dienų" išleidimą parėmė mecenatas VI. Vij eikis.

"Rūsčias dienas" iš tikrųjų jau buvo išspausdinęs "Sakalas" Kaune 1944 m., bet tuometinė vokiečių okupacija to leidinio platinti nebeleido, ir tik nedidelis jo kiekis bepateko į skaitytojų rankas. Dėl antikomunistinių ir patriotinių eilėraščių rinkinys juo labiau nebegalėjo pasirodyti nė sovietinės okupacijos metu. Dėl tų eilėraščių pats Putinas dargi turėjo atlikti viešą "išpažintį" ir jų atsiradimą pasmerkti "dėl menko politinio susiorientavimo" ar simpatijų "buržuaziniams nacionalistams" (J. Lankutis. V. Mykolaičio - Putino kūryba. Vilnius, 1981, p. 320). "Atgailai" turėjo parašyti antifasistinių ir prosovietinių eilėraščių.

"Rūsčių dienų" rinkinys, kuriame yra 26 eilėraščiai, paskirstytas į du skyrius: "Sutemų nuotaikos" ir "Raudonspalvėj aušroj". Į "Sutemų nuotaikas" sudėti eilėraščiai, rašyti pačiam Lietuvos nepriklausomybės saulėleidy, bet tą metų eilėraščiai nedaug kuo primena, išskyrus porą eilėraščių Vilniui. Eilėraščiuose ryškesnis, lyg simbolinis, tik mirties motyvas:

Slankioja pakiemiais kažkas juodas.
Kažkas, lyg pakilęs iš kapų ar grabo.
O ant kiemo šaltis, vėjuota ir gruodas,
O padangėj pilnaties mėnuo kabo

(Iškvietimas, p. 7).

Per daug nedžiūgauja poetas nė dėl
Vilniaus gražinimo Lietuvai, kur atliepia
minėta simbolika ("vėjas iš rytų"):
Ta rudens diena — pilka, liūdna, šaltoka
Ir debesys žemi su vėju iš rytų...

Tu mums grįžti liūdnei, palikdamas anapus
Daug sutremptų laukų ir Lietuvos dirvonų
(Grįžtančiam Vilniui, p. 18).

Stipresniais šūkais ir jausmais Putinas
pasisakė dėl sovietinės okupacijos. Tam ir
skirtas visas skyrius "Raudonspalvė auš-
roj". Čia Putinas pasireiškia kaip poetas
patriotas, ne kaip politiškai suklydęs pilie-
tis:

Laisvės nebetekusio vasalo
Veide šypsniš, o širdy nuodai

(Prakeikimas, p. 33).

Atidesnis skaitytojas pastebės, kad ir
kreipiniai panašūs į Maironio patriotinės
poezijos kreipinius. Baigiantis pirmosios
sovietinės okupacijos metams. Putinas su
rūpesčiu kreipiasi į gimtąjį kaimą:

Ir tu, mano gimtas žaliuojantis kaime.
Skambėjęs dainų šimtastygiais aidais,
Keliesi su rūpesčiu, guodies su baime.
Kaip įnamys tėviškės kloniais bastais

(Raudonspalvė liepsnoj, p. 25).

Kaip ir Maironis, Putinas turėjo Lietuvos
ateitį pramatančią nuojautą. Tai irgi rašyta
prieš pat pirmuosius didžiuosius lietuvių
trėmimus:

Su neviltim žiūrim į tekančią saulę raudoną:
Ji klaikų darbymetį mano dienom pranašau-
ja...

Bijūnų ir rūtų šalie, mano žeme gimtoji!

Paplūsi tu ašarom, karštu sruvensi krauju

(Saulėtekis, p. 26).

Dėl tų pasauly dar negirdėtų trėmimų
Putinas nesigaili aštrių žodžių "raudonam
maskoliui", kartu tikėdamas, kad "atgims
dar gražesnė laisva Lietuva" (Liaudies dai-
na, p. 29).

Kadangi Putinas visą laiką pasilieka
poetas patriotas, jo prievartiniai politiniai

eilėraščiai nėra tikroji poezija, ir dėl to nie-
kas dėl jų negali per daug džiūgauti nei liū-
dėti.

M. Slavėnienės parūpinti ir Jurgio Jana-
vičiaus redaguoti Putino laiškai Australijon
(juos išleido Australijos Lietuvių Bendruo-
menės Canberros Apylinkė) bus vertingi
Putino biografijos papildymui. Čia sudėti
39 Putino laiškai, apimę 1957-67 m. laiko-
tarpį, t. y. poeto priešmirtinį dešimtmetį.

"Putino raštų" X tome (išleistame Vilniu-
je 1969) tėra tik 16 Putino laiškų, rašytų
Slavėnams. Vienas jų, bene pats pirmasis,
dar iš 1947 m., ir jo nėra čia aptariamam
leidiny. Kiltų klausimas, kas buvo su laiškais
per tą pirmąjį dešimtmetį. Gal jų dau-
giau ir nebuvo, ir ėmė rasti tik vad. "atly-
džio" metu, po Stalino mirties ir jo pasmer-
kimo.

Putino laiškai rašyti gan nuosaikiai ir
atsargiai, liečiant grynai šeimyninius bei
asmeninius reikalus, pasisakymus apie kū-
rybinį darbą ir sveikatos padėtį. Dar 1954
m. pasitraukęs iš profesoriavimo darbo,
Putinas buvo ryžęsis atsidėti vien kūrybi-
niam darbui, bet tolydžio šlyjanti sveikata
(didėjanti arteriosklerozė) tą atsidėjimą la-
bai varžė. Vis dėlto ir su silpstančia svei-
kata Putino per tą laiką padaryta daug.
Kaip matyti iš visos eilės laiškų svarbiau-
sias Putino tikslas buvo parašyti antrąją
"Sukilėlių" dalį ir galutinai užbaigti Ado-
mo Mickevičiaus "Pono Tado" vertimą
(abu darbai iš tikrųjų buvo tik iš dalies at-
likti). Dar 1958. 6. 7 Putinas rašė: "Didžiau-
sias mano rūpestis ir noras šiuo metu — tai
parašyti antrąją "Sukilėlių" tomą, o paskui
dar pabaigti versti "Poną Tada" (p. 21).

Be ligos Putino kūrybai nepalanki buvo
ir visa politinė atmosfera. Apie tai prasita-
ria XX laiške 1962. 6. 4, taigi penkeriais me-
tais prieš savo mirtį: "Tačiau paskutiniai-
siais metais buvau pajutęs aplink save kaž-
kokią šaltą tuštumą. Iš literatūrinio gyveni-
mo buvau tarsi išbrauktas. Literatūrinė
spauda manęs neminėjo, mano kūryba ne-
sidomėjo" (p. 47).

Putino laiškuose dar užtinkame pakarto-
tiną jo atsiliepimą apie "Altorių šešėly" ir

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

DEVYNI AMATAI IR DVASINIS BADAS

Straipsnyje "Troškulys prie šaltinio" (*Kultūros Barai*, Nr. 3, 1972) priekaištaujama šiandieniam Lietuvos mokytojui, kad jis per mažai domisi kultūrinėmis gyvenimo apraiškomis, per mažai skaito arba ir visai neima į rankas naujausių grožinės literatūros leidinių. Maždaug 70% mokytojų (buvo apklausi 32 vidurinės ir trijų pradinė vienos apylinkės mokyklų mokytojai, bet kitose vietovėse situacijos yra panašios) reguliariai domisi ir skaito pedagoginę metodikos literatūrą ir spaudą, kuri reikalin-

ga jų dalykų dėstymui. Tik kas ketvirtas ar penktas mokytojas paskaito grožinės literatūros. "Liūdniausiu disonansu suskambo pradinių mokyklų ir klasių mokytojų apklausos statistika. Čia kultūros, savišvietos reikalai visiškai prasti ir tikrai kelia nerimą", skundžiasi straipsnio autorius J. Skomskis.

Kodėl taip yra? Dalinį atsakymą duoda vienas vidurinės mokyklos direktorius, ilgametis pedagogas. Jis teigia, kad laisvalaikio troškulys nuolatos kamuoja kiekvieną mokytoją, kad nesusipėjama perskaityti

to romano vertimą į kitas kalbas. Nors pats poetas buvo patenkintas romano vertimu į rusų, čekų, latvių kalbas, bet dėl sesers pastangų parūpinti anglišką vertimą buvo kiek skeptiškas, nes romaną rašęs "ne anglams, ne prancūzams, ne vokiečiams, o saviems žmonėms" (iš tikrųjų, jau buvo atsiradusi ir vertėja į vokiečių kalbą, bet projektas liko neįgyvendintas). Kaip ten bebūtų, vis tik reik pasakyti, kad Putino minėtų tautų skaitytojams veikalo tematika būtų mažiau artima negu betarpiškiems kaimynams. Ta prasme Putino "Sukilėliai" jau turi visuotinesnių pradų ir jų vertimas į vakarų pasaulio kalbas būtų veikiau sveikintinas, negu specifiškai siauresnės temati-

kos "Altorių šešėly". Dėl pastarojo veikalo pats Putinas sakėsi esąs daug kuo nepatenkintas. Kaip matyti iš XIII laiško, jis buvo numatęs parašyti dar IV to veikalo tomą, bet, deja, to plano jau nebeįvykdė, kaip ir nebespėjo duoti platesnio atsiminimų tomo.

Paskutiniuosiuose Putino laiškuose randame užuominų ir apie jo paskutiniojo meto poetinę kūrybą (rinkinius "Buities valanda", "Langas"), kur yra tokių eilių, kaip "Bachas" (mišios h-moll) ar "Somnambulais", dėl kurių kalbama apie Putiną kaip išsivadavusį iš jį supusios režiminės aplinkos (plg. Liet. Enc. t. 36, p. 289).

net visos mokytojams skirtos metodikos literatūros, o apie platesnius horizontus negali būti nė kalbos.

Tad kuo gi tas mokytojas taip užimtas, ką jis veikia, kad neįstengia per metus perskaityti poros knygų? Atsakymo reikia ieškoti straipsnio eilutėse, kurios apibūdina mokytojo darbą, pareigas ir jam statomus reikalavimus. Mokytojo darbo diena jau vadinama darbo para, nes šalia 4-5 valandų klasėje, pasiruošimo pamokoms, darbų taisymo ir kitokių, su mokymu susijusių pareigų, dar yra apkraunamas pašaliniais užsiėmimais. Skundžiamasi, kad mokyklose (ne vien tik kaimų) trūksta gerų, vaizdinių mokymo priemonių, filmų, iliustracinės, vadovėlių papildančios medžiagos. Uolėnis mokytojas yra priverstas pats tokių mokymo priemonių pasimedžioti. "Technikos amžiuje mokyklos technika daug kur iš esmės menka, ir jos veiksmingumo koeficientas mažut mažutėlis. Dėl to mokytojas priverstas gaišinti brangų laiką".

Klasių vadovai turi pasirūpinti išplatintu knygų, loterijos bilietų, prenumeruotinos mokiniams spaudos, organizuoti metalo laužo, makulatūros rinkimą, paskirstyti aplinkos tvarkymo ir priežiūros zonas. Iš mokytojo reikalaujama ir visuomeninės veiklos: jis yra agitatorius, paskaitininkas, draugovininkas, liaudies kontrolierius, kolūkio draugiškųjų teismų, moterų tarybų, gamtos apsaugos draugijų pirmininkas ir t. t. Jam nepaliekama nė minutės laisvo laiko. Mokytojai turi budėti mokinių kino seanso salėse, užteigose, kultūros vakaruose, parke, sporto aikštėje ir "vos ne kiekvienoje pavartėje"... Žinoma, tada "kartu su pilkėjančia bei tuštėjančia mokytojų kultūros lobių skrynja, tolydžio skursta ir bręstančiųjų protų bei širdžių pasaulis".

Nuo tos intelektualinės mokytojo mažakraujystės vaistų taip ir nepramatom, nors diagnozę straipsnis lengvai nustato. Patariama, kad "nuo tos ligos, visų pirma, privalo mokytojas pats savoje laboratorijoje gydytis, nes visada ir visur, plečiant savo kultūros akiratį, svarbiausia buvo ir tebėra asmeninis poreikis, gilus, prasmin-

gas žvilgsnis į profesijos reikalavimus". Tik niekur straipsnyje nepaminima, kaip mokytojas turėtų atrasti laiko tą "savo kultūros akiratį" praplėsti.

VILTYS KRYPSTA Į MIUNCHENĄ

Vasarinio sporto olimpiada, įvyksianti šios vasaros pabaigoje Miunchene, vilioja ir ne vieną lietuvį sportininką. Žinoma, jiems tektų pasirodyti tik rinktinėse sovietų sportininkų grupėse ir tik po sovietine vėliava, tačiau asmeninis pasitenkinimas ir proga parungtyti su geriausiais viso pasaulio sportininkais vis dėlto masina. Ši pavasarį ir vasarą visuose sovietų imperijos kraštuose vykdomos specialios atrankos, ieškoma pajėgiausių sportininkų, kurie bus siunčiami į olimpiadą.

Štai (*Sportas* Nr. 64) pranašauja, kad į Miuncheną bus siunčiamas Europos ir pasaulio pirmenybių prizininkas vilnietis Vladas Česiūnas, baidarių ir kanojų irklavimo meistras.

Yra galimybių ir Lietuvos boksiningams patekti į Miuncheną (*Sportas*, Nr. 73), nes Maskvoje įvykusiose 1972 m. bokso čempionato rungtynėse aukso medalis teko Vytautui Bingeliui. Iš šimto ten suvažiavusių įvairių tautų dalyvių buvo tik 5 lietuviai boksiningai, bet jie namo grįžo su vienu aukso ir trimis bronzos medaliais.

Vilnietis Anatolijus Baranovas, tapęs visos Tarybų Sąjungos maratoninio bėgimo čempionu (pasekmė — 2.14:19,6) taip pat tikisi dalyvauti olimpiadoje (*Sportas*, Nr. 82).

O ką bekalbėti apie pasižymėjusį lengvaatletį Kęstutį Šapką, kuris šią vasarą Augsburgio "Rozenau" stadione lengvaatlečių varžybose pasiekė naują rekordą Lietuvai šuolyje į aukštį 2.24. (Ankstesnis jo rekordas buvo 2.23, o pasaulinis rekordas šiuo metu yra 2.30). Augsburgėje taip pat gražiai pasižymėjo vilnietis Romas Bitė — 3000 m. bėgime su kliūtimis pasiekė geriausią rezultatą 8:29,8 (*Sportas*, Nr. 76).

Iš čia suminėti tik kelių pavyzdžių matome, kad yra daug galimybių šiuos ir dar kitus iškiliuosius lietuvius sportininkus pamatyti Miuncheno olimpiadoje.

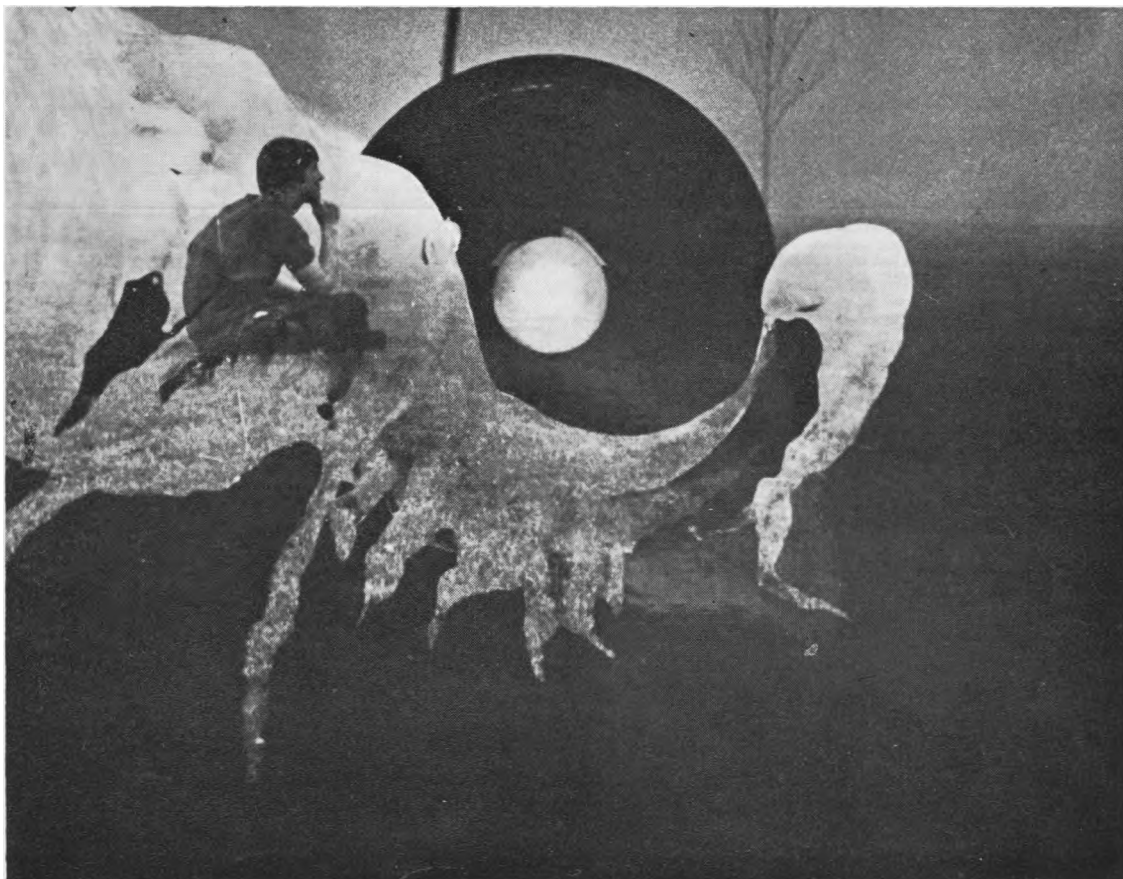
Jaunimo kongreso metu buvo suruošta jaunimo Centre fotografijų paroda, kurioje dalyvavo jaunieji fotografai.

I premiją laimėjo Rimantas Žukas už savo nuotrauką "jaunos šeimos portretas"; II premiją — Auksuolis Valiūnas už nuotrauką "Nykštukas žaliai debesy"; III premiją — G. Mankus už fotomontažą.

Auksuolis Valiūnas
Nykštukas žaliai debesy

Rimantas Žukas
Jaunos šeimos portretas

SURASTI PASLĖPTIEJI LOBIAI – MOLIS

Apie Padysnio pelkes, esančias netoli Didžiasalio, žmonės nuo seniausių laikų pasakoja daug legendų. Populiariausia jų yra, kad pelkėse, kurios susidarę prie Dynos upės, kipšas paslėpęs didžiausius turtus ir viliojās apylinkių žmones, kurie tik drįsta apie pelkes pasisukinėti. Dabar tikruosius pelkių turtus, nors ne visai tokius, apie kuriuos kalba legendos, atrado vilnietis geologas Antanas Gryna. Prie didžiasalio surasti milžiniški molio klodai. Klodų storis – vidutiniškai devyni, o kai kur net dvylika metrų. Nuo žemės paviršiaus molis paslėptas visai plona danga. Molis be jokių priemaišų, beveik švariausias visoje Lietuvoje. Netoli molio atradimo vietos jau užplanuotas 19 milijonų rublių vertės fabrikas, kuris duos darbo 700 žmonių. Numatoma gaminti drenažo vamzdžius. Kai senieji apylinkės gyventojai pasiteirauja, kaip dideli tie moliniai velnio lobiai pelkėse, jiems atsakoma, kad fabrikui žaliavos užteks trisdešimčiai metų.

("Švyturys", 1972, Nr. 6)

UTENOJE BUS ALAUS

Ateinančiais metais numatoma pradėti stambiausios Lietuvoje alaus daryklos statybą Utenoje. Darykla galės išvaryti 7,2

milijonų dekalitrų alaus per metus, o dabar visoje Lietuvoje išleidžiama virš 10 milijonų dekalitrų alaus.

("Tiesa", 1972, Nr. 109)

TEATRAS RŪSYJE

Vilniaus V. Kapsuko universiteto Istorijos fakulteto zonoje veikia įdomus teatras, įsikūręs rūsyje. Jo aktoriai—studentai, kurie vaidina kasdieniniais drabužiais, be dekoracijų, patys pasitikdami lankytojus, sodindami juos 41 vietos talpumo salėje. Teatro scena – tik keturių žingsnių gylio, o žiūrovų, net profesionalų, atsiliepimai apie vaidinimus labai palankūs. Vadinami sceniniai veikalai, pvz. A. Stasiulevičiaus "Suo-las", "Siluetai", "Miražai" ir kt.

("Švyturys", 1972, Nr. 6)

VARŽESI DĖL "GINTARINĖS TRIŪBOS"

Kasmetinėmis virtusios estradinų dainų muzikantų varžybos dėl "Gintarinės triūbos" šį pavasarį įvyko Kaune. Pirmoji vieta atiteko estradiniam orkestrui "Oktava", kuriam vadovauja J. Gruodžio aukštesniosios muzikos mokyklos dėstytojas M. Tamošiūnas. Antroji vieta pripažinta Siguldos (Latvija) estradiniam orkestrui.

("Komj. Tiesa", 1972, Nr. 93)

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Skelbiame straipsnio konkursą tema: *Kaip tikėjimas prarandamas ir at-randamas*. Jeigu kas nori, gali rašyti tik apie kurią vieną šios temos dalį: apie tikėjimo praradimą arba atradimą. Priimtina ir beletristinė temos nagrinėjimo forma.

Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos: I – 100 dol. (mecenatai – Vincas ir Ona Kuliešiai), II – 75 dol. (mecenatė – Aldona Mažeikienė), III – 50 dol. (mecenatė – Stefanija Rudokienė). Straipsnis turi būti pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną atskirame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1973 m. vasario mėn. 1 dienos. Konkurso vertinimo komisija bus paskelbta vėliau. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose Lietuviams".

Premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" metiniame parengime 1973 m. kovo mėn. 17 d. Jaunimo Centre.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Vytautas Alantas. AMŽINASIS LIETUVIS. Romanas. Pirmoji knyga. Nidos leidinys. Aplanko nuotrauka — J. Gaižučio. Kieti viršeliai 412 psl., kaina 4.50 dol. (nariams — 3.50 dol.).

Kun. P. Celiešius. KĄ MES TIKIME. Tikėjimo tiesų santrauka. Išleido JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo Taryba 1972 m. Keilėmis spalvomis iliustruotas tikybės vadovėlis lituanistinėms pradžios mokykloms. 200 psl., kaina nepažymėta.

Mykolas Krupavičius. ATSIMINIMAI. Išleido Liet. Knygos Klubas 1972 m. Aplankas Vytauto Virkau. Kieti viršeliai, 364 psl., kaina 10 dol.

V. Mykolaitis-Putinas. RŪŠČIOS DIENOS. Išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas Čikagoje 1972 m. Redagavo Domas Velička. Mecenatas Vladas Vij eikis. 40 psl., kaina nepažymėta.

Antanas Saulaitis, S.J. BENDRUOMENĖS KELIU. Pratimai lietuvių jaunimui. Išleido JAV Švietimo Taryba 1972 m. Leidimą parėmė Lietuvių Fondas. Šie pratimai skiriami jaunimui nuo 12 iki 18 metų amžiaus.

O. B. Audronė. LAUŽAI IR KIBIRKŠTELĖS. Viršelis — A. Bartytės. Klišės iš "Eglutės". Teksto iliustracijos — P. Osmolskio. Eilėraščiai vaikams. 100 psl., kaina nepažymėta.

LITUANISTIKOS INSTITUTO 1971 METU SUVAŽIAVIMO DARBAL. Spaudai paruošė Tomas Remeikis. Išleido Lituanistikos Institutas 1971 m. 280 psl.

Marija Saulaitytė. AND YOU. Eilėraščių rinkinys anglų kalba. Įvadą parašė prof. Charles Angoff. Aplankas — Prano Lapės. Išleido Manyland Books leidykla Niujorke 1972 m. Įdėta apie 80 eilėraščių Kieti viršeliai, 38 psl., kaina 2.95 dol.

M. Saulaitytė jau yra išleidusi dvi eilėraščių knygas lietuvių kalba: KAI MES NUTYLAM (1967 m.) ir VIENA SAULĖ DANGUJE (1971 m.). Autorė pradėjo rašyti eilėraščius, dar būdama aukštesniojoje mokykloje. Nemaža jos eilėraščių buvo išspausdinta lietuvių laikraščiuose ir žurnaluose. Autorė priklauso skautų organizacijai, profesinėms mokytojų draugijoms ir 1970 m. priimta i Lietuvių Rašytojų draugiją. Lietuvių kalbą ir literatūrą yra dėšiusi Putname ir Annhursto kolegijoje. Dabar dėsto anglų kalbos ir literatūros kursus aukštesniojoje mokykloje Watertown, Conn. Šių metų rudenį ruošiasi kuriam laikui vykti į Vakarų Vokietiją ir Vasario 16 d. gimnazijoje dėstyti lietuvių bei anglų kalbas.

Į LAISVĘ, 1972 m., nr. 54(91). Politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Kojelis, P.O. Box 34461, Los Angeles, Calif. 90034. Prenumerata Australijoje, JAV ir Kanadoje 5 dol. metams; visur kitur — 3 dol. Atskiras numeris — 2 dol.

SVEČIAS. Lietuvių evangelikų liuteronų laikraštis. 1972 m., nr. 1-2. Yra daug įdomių straipsnių, taip pat ir iš "Laiškų Lietuviams" perspausdintas Singapūro ministerio straipsnis apie hipius.